

1) Úvod

Soudnictví, jemuž stát svěřil ochranu řádně nabytých práv a oprávněných zájmů, a tím nahradil do té doby užívanou svémoc, ¹ má v dnešní moderní společnosti velmi výlučné postavení. Bylo ho dosaženo postupným, různorodým a rozmanitým vývojem odrážejícím zejména státoprávní uspořádání a z něj zrcadlící se pohled na dodržování práv a právem chráněných zájmů ve společnosti.

Dílčí problematiku související s ochranou subjektivních práv, se pokusím obsáhnout v rámci diplomové práce s názvem „Řízení dle části páté o. s. ř.“. Již z historického kontextu a zásadních událostí přitom vyplyne, že ochrana a vymáhání spravedlnosti před nezákonným zásahem moci výkonné ², týkajících se jak soukromých, tak veřejných subjektivních práv, a s tím spojeného vyčlenění a vznik správního soudnictví ze soustavy obecných soudů, doznala svého rozmachu až na přelomu 19. a 20. století.

Z literatury je však patrné, že první pokusy o soudní kontrolu státní správy spadají již do středověku. Právní komparatistika proto za účelem možnosti srovnání základních charakteristik přistoupila k vyčlenění a pojmenování třech základních typů správního soudnictví či modelových konstrukcí. Lze proto následně hovořit o anglo-americkém modelu, francouzském modelu a německém modelu ³ či v podání profesora Macura buď o správním soudnictví anglosaského právního systému, kontinentálního právního systému Západní Evropy a středoevropském správním soudnictví. ⁴ Pro srovnání uvádím také názor profesora Zoulíka, který za základní typy správního soudnictví považuje typ anglosaský a francouzský z důvodu jejich vyhraněné podoby a se zdůrazněním, že vznikly jako výsledek „evolučního vývoje“, zatímco v zemích, kde se uplatňuje typ středoevropský, který byl vytvořen legislativně a pro každý státní celek rozdílně,

¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 151, srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 37

² PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 1 až 3

³ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 25, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 75, 87 a 99, srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 176, srov.

⁴ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 75, 87 a 99

jednotnou podobu nalézt nelze.⁵ K dokreslení dané situace dodávám, že oproti všem výše uvedeným verzím soudce a místopředseda Nejvyššího správního soudu Michal Mazanec rozeznává typologicky čtyři typy, za něž považuje anglický, francouzský, pruský a jihoněmecký.⁶

Úvodní část letmo věnuji zmínce o kolébce správního soudnictví, za níž je považována Anglie, kdy již ve středověku určujícím faktorem se stalo vydání Magny Charty Libertatum z roku 1215 upravující v článku 39 vztah soudních a správních orgánů.⁷ V souladu s ním bylo nutné vždy jednoznačně vycházet z předpokladu, že osobní svoboda a majetek svobodných lidí může být omezen jen soudním výrokem nebo zákonem. Soudci se proto stali jedinými státními orgány, které mohly ukládat povinnosti,⁸ a to jak ve formě rozhodnutí, tak i konkrétních správních aktů. Dá se říci, že v rámci soudních kompetencí byla vykonávána i správní činnost, ve velmi omezené míře a týkala se povětšinou udržování nejnужnějšího veřejného pořádku (zejména tzv. králova míru, proto míroví či smírčí soudci).⁹

Část druhá této práce se proto bude zabývat historií, konkrétně vyčleněním správního soudnictví ze soustavy obecného soudnictví. Fakticky se zaměřím na počátky rakouského či rakousko-uherského správního soudnictví, s nimiž je úzce spjato naše státoprávní uspořádání, a následně po vzniku České republiky dne 28. října 1918 se budeme moci věnovat již vlastnímu vývoji na našem území.

V kapitole třetí bych ráda osvětlila problematiku spojenou s obtížně vymežitelným pojmem správního soudnictví, s čímž je spjato různé pojetí ochrany práv a oprávněných zájmů institucemi, které ne vždy a ne ve všech státech jsou instancí či instancemi soudními.

Jak vyplynulo z úvodu ve spojení s druhou a třetí částí, správní soudnictví je velmi živým organismem, je pojímáno v různých státech rozdílně, jeho pojem

⁵ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 176

⁶ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 23

⁷ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 75

⁸ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 217

⁹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, st. 76

nelze zcela přesně vymezit a takto je tomu také v určení výše, pod níž se podřazují konkrétní výstupy vydané v činnosti veřejné správy. Dnešní systém kontroly zákonnosti správních aktů vydávaných veřejnou správou v České republice je totiž vystavěn na dualitě subjektivního práva. S tím je nedílně spjata rozličné řízení pro každý okruh, a proto se pokusím v části čtvrté o objasnění těchto nuancí, avšak na podkladě pouze těch nejzákladnějších charakteristik. Primárně bude nutné určit elementární prvky související s přepracováním části páté občanského soudního řádu, který původně obsahoval část zvanou správní soudnictví, zatímco nyní nese název řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem.

V návaznosti na určení podstaty jednotlivých typů řízení, tedy ve věci řízení dle části páté občanského soudního řádu (dále jen o. s. ř.¹⁰), ale též na podkladě průběhu správního řízení ve správním soudnictví podle soudního řádu správního (dále jen s. ř. s.¹¹), je na místě v kapitole páté uvést několik významných rozhodnutí či judikátů podporujících hlavní teze předchozí části dané práce.

Šestá část vypracovaná za pomoci syntézy všech výše popsaných částí adresně vytýčí rozdílnosti a stanoví shodnosti vycházející z typu řízení dle s. ř. s. v porovnání s částí pátou o. s. ř.

Sedmá kapitola členěná na body a) a b) by měla dát odpovědi týkající se hlavních charakteristik či specifík správního soudnictví ve vybraných státech, konkrétně pak Slovenska a Francie. Co se týče Slovenska, pak ve vzájemných souhrnných souvislostech s Českou republikou dává dílčí obraz odpovědi, jak složitě se vytvářel středoevropský právní systém. Francie si vytvořila výrazný originální typ správního soudnictví, který je považován za druhý nejstarší po anglosaském. Některé jeho právní instituty ovlivnily také celou řadu jiných správních systémů, kupříkladu právě soudnictví Uherska, jež vývojově předcházelo slovenskému.

¹⁰ 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen o. s. ř.

¹¹ 151/2002 Sb., soudní řád správní, dále jen s. ř. s.

Závěrečné slovo bude patřit konečnému zhodnocení současného správního soudnictví v České republice, zejména s ohledem na čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹²

¹² Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sbírky zákonů ČR

2) Historie správního soudnictví

Z pohledu historického kontextu považují za vhodné uvést státoprávní uspořádání v době, v níž byl dán právní základ správnímu soudnictví na našem území, současně se zdůrazněním rozhodných okolností za jakých k nim došlo.

Země bývalé koruny české se v dobách po Bílé Hoře¹³ na dlouhou řadu let ocitly pod nadvládou Habsburské monarchie (později označované rakouským císařstvím), a od roku 1867 země zvané Rakousko-Uhersko, čímž se stalo, že vznik a vývoj některých státních institucí se týká jak dnes země nazývané Rakousko, tak dnešní České republiky.

Důležitým milníkem v dějinách rakouského císařství je bezpochyby rok 1848, kdy se jednotlivé národnostní skupiny, zejména pak maďarská, pokusily v rámci revoluce o prosazení vlastních národnostních práv, či dokonce o odtržení od mocnářství. Po této rok trvající velmi neklidné době došlo k zavedení neoabsolutismu či také Bachova absolutismu v letech 1851 až 1859 spojeného s vídeňskou centralizací, germanizací, represemi a zvýšeným policejním dohledem.

Činnost policejního státu zapříčinila potřebu ochrany práv vzniklých důsledkem vydávání správních aktů ze strany státní správy a územní samosprávy, její kontrolu a dodržování zejména zákonnosti jejích rozhodnutí.¹⁴ Tento stav vedl k potřebám přeměnit charakter státní moci na novou formu. Postupem času došlo k potlačení myšlenek souvisejících s prosazením koncepce justičního státu a převládly prvky upřednostňující stát právní. Hlavním předpokladem se stala myšlenka podílení se občanů na správě státu, s tím, že současně bude zajištěna nedotknutelnost jejich osobní sféry před zásahy státní moci.¹⁵

Vydáním takzvané prosincové ústavy roku 1867, jejíž součástí se stal zákon o moci soudcovské označený jako zákon č. 144/1867 ř. z., byla poprvé zakotvena v právním řádu možnost soudního přezkumu rozhodnutí správních

¹³ https://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Bílé_Hoře, 8. listopadu 1620

¹⁴ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 14

¹⁵ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 111

úřadů ve věcech veřejnoprávních.¹⁶ Konkrétně šlo o nastolení ochrany veřejných subjektivních práv.¹⁷ Současně se ustanovilo, že rozhodl-li správní orgán věc soukromoprávní povahy, ač k tomu nebyl oprávněn, příslušelo účastníkům hledat ochranu v soudnictví civilním.¹⁸ Až do doby vydání prosincové ústavy, v níž byl v čl. 15 zakotven princip moci soudní, neexistovala v Rakousko-Uherské monarchii instituce zabývající se přezkumem správnosti rozhodnutí orgánů státní správy.¹⁹

Takto nově nastavený model odděleného přezkumu veřejnoprávních záležitostí byl podpořen v říjnu roku 1875 vydáním dalšího důležitého zákona, a to zákona č. 36/ex ř. z. z roku 1876²⁰ o zřízení Správního soudního dvora ve Vídni.²¹

Jeho pravomoc, jak literatura shodně uvádí, byla dána pro každý případ, kde někdo tvrdil, že protizákonným rozhodnutím či opatřením některého správního úřadu se zasáhlo do jeho práv.²² Aktivní legitimaci měl tedy pouze ten, do jehož práv se skutečně zasáhlo, nikoliv ten, kdo byl na svých právech pouze ohrožen.²³

¹⁶ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 34

¹⁷ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 111

¹⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 34 a srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 111 - 112

¹⁹ Stavinohová nebo SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 18

²⁰ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103, vídeňský správní soud ustanovený na základě tzv. Lemayerova zákona z roku 1876, srov. www.nssoud.cz – historie - Autorem zákona - dosud vnímaného jako vynikající legislativní dílo - byl vysoký úředník ministerstva „kultu a vyučování“ Karl von Lemayer (později se stal členem soudu a jeho senátním prezidentem).

²¹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 34, srov. www.nssoud.cz - historie

²² PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 193, srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 34 srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str.

²³ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004.

Nutno však podotknout, že generálně formulovaná působnost zaznamenala četné výluky.²⁴ Zopakujme si nejdůležitější z nich, správní soud nesmí jednat ve věcech spadajících do kompetence řádných soudů. Přezkoumávány směly být jen individuální správní akty, kde se v předchozím konání vyčerpaly veškeré opravné prostředky nastavené v systému administrativním.²⁵ Stěžovatel musel být v řízení před soudem zastoupen advokátem.²⁶ K zahájení řízení mohlo dojít jen na základě stížnosti na protiprávnost správního aktu.²⁷ Výkon napadeného aktu neměl odkladný účinek, stěžovatel mohl požádat pouze o odklad v případě exekuce, u níž prokázal, že by vznikla nenahraditelná škoda, samotnému odkladu výkonu neměl bránit žádný veřejný ohled.²⁸ S vlastní rozhodovací činností soudu se pojí ryze zrušovací (kasační) charakter, a při vydávání nových rozhodnutí platilo pravidlo vázanosti státních orgánů názorem Nejvyššího správního soudu.²⁹

Správní soudní dvůr ve Vídni byl jednoinstančním správním soudem, což přispělo k soustředění přezkoumávaných rozhodnutí u jediného soudu, především však jen toliko za tohoto stavu mohlo být dosaženo jednotnosti a určité sourodnosti judikatury,³⁰ řízení u správního soudu rovněž probíhalo podle zásad ústnosti a veřejnosti,³¹ dále pak dle zásady vyšetřovací a dispoziční.³²

²⁴ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 111.

²⁵ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112, ovlivněno úpravou w^{ur}tenberskou a saskou, nikoliv francouzskou, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 101 až 103, snahy o řešení sporu o právo ve věcech veřejnoprávních spojeny s reformním úsilím Maxmiliána I. a ustavením dvou říšských soudů, Reichskammergerichtu ve Frankfurtu (1495) i Reichshofratu ve Vídni (1498), avšak s nedostatečně formulovanou legitimitou na straně obecného práva.

²⁶ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 15

²⁷ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 111 až 112, kde se připouští i možnost rozhodovat o veřejnoprávních nárocích bez předchozího rozhodnutí administrativního orgánu.

²⁸ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 15

²⁹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112

³⁰ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103

³¹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112

³² SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 15 k vyloučení veřejnosti mohlo dojít pouze z důvodů mravnosti a veřejného pořádku

Za specifický rys řízení před správním soudním dvorem lze považovat skutečnost, že musel vycházet z posledně zjištěného stavu věci popsané konečnou administrativní instancí,³³ z projednávání byly vyloučeny otázky skutkové,³⁴ šlo o právní rekurs.³⁵ Důvody pro takovouto právní úpravu se dají shrnout do dvou oblastí, jako jedna z nich se nabízí potřeba vycházející z praxe, kdy soudy neměly být zatíženy nezvladatelným množstvím skutkových otázek,³⁶ čímž mohlo dojít k vyřízení nemalého počtu podání.³⁷ Ke změně pojetí přispěl až zákon z roku 1930, kdy správní soud musel zrušit i takové administrativní rozhodnutí, které pro svůj obsah či vady v řízení byly protizákonné. V souvislosti s vadami v řízení byly míněny nedostatky ve skutkovém zjištění.³⁸

Vznik Československa, lze považovat za další etapu ve vývoji soudnictví, když zákonem č. 3/1918 Sb. z. a. n.,³⁹ byl zřízen Nejvyšší správní soud.⁴⁰ Ústavní listina zakotvila správní soudnictví v § 88 a § 86. Prvně uvedeným paragrafem se ustanovilo, že soudní ochrana proti správním úřadům je poskytována s celostátní působností, jedinou nejvyšší instancí a nezávislími

³³ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103

³⁴ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112

³⁵ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103

³⁶ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112

³⁷ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 103

³⁸ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112

³⁹ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 29, NSS byl zřízen v Praze, samotný zákon označovaný jako „listopadový zákon“ byl upraven co do pravomoci a s vyloučením kompetence rakouského říšského soudu, které provedl první prezident NSS Ferdinand Pantůček – tzv. „Pantůčkovy škrty“, srov. Sládeček, str. 35, zákon č. 3/1918 Sb., o Nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů

⁴⁰ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 108 a 193, zřízení zákonem Národního výboru československého ze dne 2. listopadu 1918, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113, zákon ze dne 2. 9. 1918,

soudci.⁴¹ Dalším zmíněným paragrafem se otevřel prostor pro zřízení nižších instancí.⁴²

Předně je k danému však také nutno poznamenat, že zatímco systémy státních úřadů a právního řádu byly v rámci recepčního zákona z roku 1918⁴³ z rakouského uspořádání toliko převzaty, pak zákon týkající se správního soudnictví, byl upraven, zjednodušen a zobecněn.⁴⁴ Důvody pro složitě upravenou kompetenci odpadly, vyplývaly zejména z dualismu Rakouska-Uherska, ale také z četných výjimek.⁴⁵

Rozšíření pravomocí NSS ve srovnání s rakouským vzorem lze dovést zejména z textu ústavní listiny, kdy poskytování ochrany proti správním úřadům se chápalo v ochraně vůči správním aktům, současně však vůči chování úředníků, vztahovala se na věci disciplinární a přezkum zákonného rámce volného uvážení správními orgány⁴⁶ a řešení pozitivních kompetenčních sporů vzniklými mezi státní správnou a zemskými zastupitelstvy a nezávislými orgány jednotlivých zemí.⁴⁷ K výčtu nepřevzatých ustanovení v rámci úprav rakouského vzoru, týkající se věcí, které rakouský soud nepřezkoumával, lze přiřadit také věci policejní.⁴⁸ Princip kasační při prověřování individuálních správních aktů zůstal nezměněn.⁴⁹

⁴¹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 35 srov. Macur str. 113 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 193 až 194

⁴² SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 35

⁴³ národní výbor veřejně vyhlásil 28. října 1918 Zákon o zřízení samostatného státu Československého – 11/1918 Sb.

⁴⁴ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113

⁴⁵ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 16

⁴⁶ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 193 až 194, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113 základní princip, kdy soud zkoumá pouze zákonnost správního aktu, zůstal v platnosti, avšak zkoumalo se, zda nebyl přestoupen rámec zákona, bylo-li ponecháno úřadu volného uvážení

⁴⁷ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 29 až 30, srov. Pítrová, L., Pomahač, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998., str. 194,

⁴⁸ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113

⁴⁹ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194

K zajímavostem, dá se říci, patří skutečnost, že ač prozatímní ústava první republiky nevymezovala politická práva, musela být někomu svěřena role ochránce těchto práv, neboť již od reformy soudnictví z roku 1867 se jimi zabýval Říšský soud. Někteří rakouští autoři spatřují v možnosti vést spor o politické právo ústavou zaručené dnes užívaný institut ústavní stížnosti, avšak kupříkladu náš autor Hoetzel⁵⁰ tvrdí, že nálezy vídeňského Říšského soudu dle něj postrádají hlubší právníkové vypracování.⁵¹

Jak prestižní postavení požíval prvorepublikový NSS lze dokladovat na příkladu ve vztahu k Ústavnímu soudu či Volebnímu soudu⁵². Oba posledně zmíněné soudy vznikly sice o dva roky později, až roce 1920 s tím, že představitelé NSS se ve vysokých funkcích přímo podíleli na činnosti výše zmíněných soudů.⁵³

Krokem k rozšíření struktury správního soudnictví se měl stát nový zákon č. 158/1920 Sb. z. a. n., o správním soudnictví u úřadů okresních a župních, jímž mělo dojít k decentralizaci.⁵⁴ Rozhodování mělo probíhat v tribunálech, podmínkou vertikálního pojetí se stalo přijetí zákona upřesňujícího jednání před plénem. K jeho vydání nikdy nedošlo, čímž nemohlo být realizováno ani více úrovně správního soudnictví,⁵⁵ tím spíše, že v roce 1927 bylo vázáno také na zavedení zemského zřízení, které rovněž nebylo realizováno.⁵⁶

Zde je na místě poznamenat, že v Československé ústavě z roku 1920 vymezení správního soudnictví chybí, zakotvena byla pouze zásada o poskytnutí soudní ochrany proti správním úřadům a to na celorepublikové úrovni prostřednictvím nejvyšší instance soudní, vykovávané nezávislými soudci.⁵⁷

⁵⁰ Jiří Hoetzel, profesor správní vědy a správního práva, děkan Univerzity Karlovy, člen České akademie pro vědy, slovesnost a umění, odborně se věnoval především správnímu právu procesnímu – <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hoetzel>

⁵¹ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 108

⁵² MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 114, zákon č. 125/1920 Sb. zákon ze dne 29. 2. 1920 o volebním soudu

⁵³ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 193

⁵⁴ Stavinohová nebo Schelleová, str. 19

⁵⁵ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 114, srov. www.nssoud.cz – o soudu - historie

⁵⁶ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194, srov. www.nssoud.cz - historie

⁵⁷ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 109

I nadále pro NSS platilo, že řízení před ním je ovládáno principem kasačním, ochrana při vedení sporu se poskytovala jak fyzickým, tak právnickým osobám (spolky, obce⁵⁸) ovšem vždy ve vztahu k porušení subjektivních veřejných práv.⁵⁹ Pravidlo vyčerpání veškerých možných opravných prostředků ve správním řízení muselo být dodrženo, poté mohl být uplatněn návrh na zahájení řízení před soudní instancí. Vždy se muselo jednat toliko o individuální správní akty, a pouze ve vztahu ke konkrétním věcem mohl být řešen normativní akt vydaný orgánem státní správy. Zkoumal se přitom jeho soulad s předpisy vyšší právní síly, odporoval-li jim, pak jím nebyl NSS vázán, k jeho zrušení dojít nemohlo, NSS neměl takovouto kompetenci.⁶⁰

Velmi závažnou se stále jevila otázka odtížení jediné instance správní, i s přihlédnutím k neuskutečněnému odstupňování uvnitř soudní soustavy, přičemž bylo nutno zvážit zahraniční tendence, kde se na výkonu ochrany veřejného práva podílely nově zřizované speciální druhy tribunálů či soudů. K danému lze připomenout činnost zvláštního patentního soudu zřízeného již zákonem č. 30/1897 Ř. z., v prvorepublikovém období bylo jeho působení upraveno zákonem č. 305/1919 Sb. Vykonával rozhodovací činnost ve věcech opravných prostředků vztahujících se k poslední vydanému rozhodnutí zrušovacího oddělení patentního úřadu. K specifickému rysu patřilo složení soudu, kde soudci NSS se soudcovskou kvalifikací zasedali za účasti představitelů ministerstva obchodu spolu s technickými odborníky, přičemž na všechny se po dobu mandátu vztahovala soudcovská nezávislost a nesesaditelnost.⁶¹

Snahy urychlit, odbřemenit a zefektivnit řízení před NSS měly být podpořeny novelou zákona z roku 1937,⁶² kdy průtahy v řízení⁶³ které trvalo tři i

⁵⁸ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 115 právnícké osoby nesměly vystupovat jako mocenský orgán

⁵⁹ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 31

⁶⁰ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 115

⁶¹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 114

⁶² SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 35, zákon č. 164/1937 Sb. z. a. n.

⁶³ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 115, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194 srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní

více let, zapříčinily mnohdy ztrátu zájmu k vyřízení dané věci.⁶⁴ Dá se říci, že neúměrné zatížení NSS nevyřešilo ani jeho personální posílení z původních 26 soudců přibližně na dvojnásobek, neboť počet podání výrazně převyšoval počet vyřízených žádostí.⁶⁵ Nic ze zmíněného nemění na faktu, že prvorepublikový NSS přináležel ke špičkovým právnickým pracovištím při garantování zákonnosti v oblasti správního práva, což dokladuje oficiální sbírka rozhodnutí a nálezů NSS, která bývá nejčastěji označována dle svého uspořadatele senátního prezidenta Josefa V. Bohuslava jako „Bohuslavova sbírka“.⁶⁶ Svůj význam si uchovává do dnešních dní, neboť zůstala aktuální i pro rozhodování současné,⁶⁷ je velmi obtížně dostupná, ve známost vešla spíše její podoba vybraných pasáží, pojímá roky 1918 až 1948 a je tříděna ve dvou řadách, tj. administrativní a finanční.⁶⁸

Eventuální zhodnocení úpravy dané zákonem č. 164/1937 Sb. z. a. n. znemožnila okupace Čech a Moravy a válečné události. V letech 1939 až 1945 se správní soudnictví potýkalo se značným omezením své činnosti, občasně bývá užito, že šlo téměř o jeho likvidaci.⁶⁹ Období protektorátu patří k chmurným rokům v činnosti soudu, zejména s ohledem na jeho rozhodovací činnost, která se často dotýkala protižidovských zákonů, na druhé straně – díky omezení pravomocí soudu a díky spisové odluce s Německou říší – se podstatnou část nedodělků z předválečných let podařilo vyřídit, takže do poválečných let vstupoval Nejvyšší správní soud spisově (archivy vypovídají o tom, že i personálně) očištěn.⁷⁰

V osvobozeném Československu se správní soudnictví navrátilo k původnímu modelu jediného soudu, čímž navázalo na prvorepublikovou tradici,

soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 35

⁶⁴ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 115, srov. www.nssoud.cz - historie

⁶⁵ www.nssoud.cz - historie

⁶⁶ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194, srov. www.nssoud.cz - historie

⁶⁷ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 34, srov. www.nssoud.cz – historie - kde se při výčtu několika desítek tisíc uvádí, že až šestina nálezů je stále aktuální

⁶⁸ www.nssoud.cz – historie

⁶⁹ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 115

⁷⁰ www.nssoud.cz – o soudu - historie

jeho činnost se však již plně neobnovila, následně zákonem č. 166/1949 Sb.⁷¹ byl soud přemístěn do Bratislavy. Ač se ještě ústava z roku 1948 zmiňuje o správním soudu jako jediné správní instanci s celostátní působností, pak právní úprava pro jeho konání, jak se předpokládalo, měla být vydána v rámci speciálního zákona, k jehož realizaci již nikdy nedošlo, čímž NSS zanikl nejprve fakticky a následně ke dni 1. 1. 1953 i právně.⁷²

Fakticky na tomto stavu nic nemění ani skutečnost, že mezi pozůstatky veřejnoprávního soudnictví lze zařadit soudnictví pojišťovacích, jehož základem byl zákon č. 221/1924 Sb. z. a n. o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Nutno však říci, že řízení se podřadilo v rámci občanského soudního řádu pod opravné prostředky proti rozhodnutím správních orgánů, nicméně bylo již na něj pohlíženo jako na zvláštní typ soudnictví ve věcech civilních.⁷³ O postupném zanikání možnosti vést spor ve správním řízení píše také profesor Macur ve své knize Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době, kde vyhodnotil tento závěr z možnosti vést spor v taxativně stanovených případech, například o opravu voličského seznamu, rozhodnutí důchodového zabezpečení, již zmíněné nemocenské pojištění, kárné opatření vycházejícího ze zákoníku práce a kupříkladu rozhodnutí celního ředitelství o stanovení celní hodnoty zboží.⁷⁴

K renesanci správního soudnictví došlo až po velmi významných politických a společenských proměnách vzešlých v rámci zemí východního bloku evropských zemí po roku 1989, kdy počalo docházet k proměně socialistického státu na stát demokratický a právní.⁷⁵

Právní zakotvení správního soudnictví je spjato s rokem 1991, kdy do stávajícího kodexu upravujícího jednání před soudy, tedy do občanského soudního

⁷¹ www.zakonyprolidi.cz – zákon č. 166/1949 Sb., zákon o sídle správního soudu

⁷² MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 115, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194, srov. SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, zejména v souvislosti s děním navazujícím na § 18 zákona č. 65/1952, o prokuratuře, str. 19

⁷³ Zahradníková, str. 89 až 90

⁷⁴ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 118 až 119

⁷⁵ PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 196

řádu, byla včleněna novelou číslo 519/1991 Sb. část pátá. Ta ve třech částech upravovala jednak obecná ustanovení o správním soudnictví, rozhodování o žalobách proti rozhodnutím správních orgánů a rozhodování o opravných prostředcích proti rozhodnutím správních orgánů.⁷⁶

Narychlo vytvořená právní úprava správního soudnictví účinná v letech 1992 až 2002 vykazovala celou řadu právních i legislativních deficitů. Mezi nejzávažnější patřil rozpor s mezinárodněprávními závazky České republiky (čl. 6 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod). Ústavní soud, který ve svých nálezech od poloviny devadesátých let opakovaně upozorňoval na deficity právní úpravy, nakonec nálezem č. 276/2001 Sb. z 27. 6. 2001 zrušil celou pátou část občanského soudního řádu s účinností od 1. ledna 2003.⁷⁷

K faktickým důvodům zrušení části páté a nápravě daného stavu se vrátím v kapitole čtvrté, kde se budu zabývat současnou problematikou řízení podle části páté o. s. ř.

⁷⁶ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 309

⁷⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, str. 90

3) Pojem správní soudnictví

Než bude přistoupeno na tomto místě k popisu několika úvah či přímo konkrétních definic správního soudnictví, věnuji zmínku jeho základním charakteristikám, v nichž se odlišuje od obecného soudnictví. Následně se pokusím o zaznamenání vývojových tendencí osvětlujících pojem správní soudnictví.

Správní soudnictví, jde v něm prvotně především o řešení výlučně subjektivních veřejných práv, přičemž vlastnímu sporu před správním soudem musí předcházet vydání správního aktu. V jednání před soudem či orgánem oprávněným se rozhoduje nikoliv o právu samém, ale o zákonnosti správního aktu a z něho vyplývajícího práva.⁷⁸

Dále se má v literatuře za to, že ve správním soudnictví jde zejména o to, aby zde existoval nezávislý třetí, jenž rozhodne spor o právo. Státní orgány zastupující zájmy státu mohou při plnění svých úkolů být natolik na výsledku zainteresováni, proto není vyloučeno, že se i tato skutečnost do značné míry promítne do jejich aplikační a rozhodovací činnosti. Tím není zaručeno, aby proti sobě stály dva nezávislé subjekty, nepřispívá tomu ani fakt, že správní instituce mají nadřazené postavení.⁷⁹

Aby mohl do sporu vstoupit nezávislý třetí, musely být vytvořeny všechny prvky sporu, čemuž bylo uzpůsobeno objektivní právo.⁸⁰ Dá se proto říci, že správní soudnictví není výsledkem politickým či ideologickým, neslouží ani k dokonalému obrazu právního státu, i když s ním úzce souvisí, je výsledkem evoluce.⁸¹

Předně u pojmu či funkce správního soudnictví považuji za nutné upozornit na nejpodstatnější skutečnost, jíž je užití určitého úhlu pohledu

⁷⁸ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 216, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 13 až 15 oba shodně

⁷⁹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 12 až 13

⁸⁰ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 44 až 47

⁸¹ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 172 a násl.

spojeného s charakteristikou principů správního soudnictví, čímž jsou následně ovlivněny všechny hodnotící či osvětlující kritéria.⁸²

Z pohledu ústavního práva, zejména ve vztahu k teorii dělby moci je nutné vnímat správní soudnictví jako jednu z brzd a protivah, jíž proti sobě působí moc soudní na moc výkonnou.⁸³

Pravděpodobně mezi první autory věnující se problematice správního soudnictví patří J. Pražák, sice v rámci své literární činnosti o ústavním právu, kde se věnuje rakouskému správnímu soudnictví reprezentovanému Správním soudním dvorem ve Vídni, které považuje za „jakousi všeobecnou kontrolu právní v oboru správy“. Přitom polemizuje s myšlenkou, že se jedná o právní kontrolu zřízenou uvnitř správy samé, přičemž nemá s obecnými soudy nic společného, zároveň se však nejedná o běžný úřad v rámci hierarchie, ale o instituci mimořádnou pro případy, které nelze uplatnit před soudy řádnými a za předpokladu splnění podmínky vyčerpání veškerých možných opravných prostředků dovolených v rámci státní správy.⁸⁴

Zaměříme-li se na hledisko správního práva, nutně vyvstává činnost vzešlá z kontroly zákonnosti správních aktů vydávaných státními institucemi, působení při výkladech a aplikaci práva prostřednictvím jejího sjednocování v přezkumné činnosti a z ní vytvořené judikatury.⁸⁵

Na pomezí vlivů ústavního a správního práva se pokusili vymezit pojem správního soudnictví například E. Hácha, který zdůraznil nejednotu při výkladu vyplývající převážně z podmínek, kde a jakým způsobem je projednáváno. Tvrdil, že „chceme-li zahrnouti alespoň hlavní rysy zařízení, jež se označují názvem správní soudnictví a výrazy více či méně souznačnými, sotva lze o nich

⁸² SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 13

⁸³ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 172

⁸⁴ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 17 až 18

⁸⁵ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 172

povšečně říci něco přesnějšího, než že ti jde o pronikání veřejné správy tradičními metodami soudnictví, takže snad lze mluvit o judicialisaci správy.“⁸⁶

Dalším autorem, publikujícím k pojmu, s přihlédnutím k úvahám zahraničních autorů, je J. Hoetzel, jenž spatřuje ve správním soudnictví „zařízení, která mají garantovati dobré aplikování norem veřejného práva.“⁸⁷

F. Weyr kolem roku 1922 k pojmu správního soudnictví publikoval, že se „jeví jako zvláštní druh řízení ve věcech správních, které přizpůsobeno jest formám řízení soudního (...) jde (...) o právní kontrolu činnosti jedné skupiny úřadů skupinou jinou.“ Přičemž má jít o instituci „sloužící ochraně státních občanů proti přehmatům moci výkonné.“⁸⁸ Tentýž autor naopak v díle Československé právo ústavní z roku 1937 již samotný pojem nedefinuje, zabývá se charakteristikou pravomoci a působnosti Nejvyššího správního soudu v mezích § 86 Ústavní listiny, současně se v této souvislosti zaměřuje na případnou realizaci zákona č. 158/1920 Sb. z. a. n., který nikdy nenabyl účinnosti. Ve správním soudnictví by tedy dle něj mělo jít o „nalézání práva ve věcech správních ve formách nápodobených řízení před správními soudy.“⁸⁹

Z roku 1948 si lze ještě povšimnout z literárního počínu Naše nová ústava a v něm obsaženého náhledu E. Táborského, který o podobě správního soudnictví uvažuje „zde ve smyslu, v kterém o něm mluví běžná nauka ústavního a správního práva: zahrnuji sem ustanovení o složení a o činnosti orgánů povolaných k tomu, aby rozhodovaly svobodně a nezávisle, vázany jsouce jenom zákonem, o stížnostech proti postupu veřejné správy, pokud řízení o těchto stížnostech nepatří podle zákona do pravomoci soudů, které jsme nazvali obyčejnými.“⁹⁰

⁸⁶ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 18

⁸⁷ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 18

⁸⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 19

⁸⁹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 19

⁹⁰ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 19

Následující téměř dvacetileté období nepřálo rozvoji správního soudnictví, a proto až kolem roku 1968 počínají autoři opětovně věnovat svou publikační činnost také této oblasti, avšak již v jiném úhlu pohledu.

Správní soudnictví, jak již z názvu vypovídá, obsahuje ve svém sousloví slovo soudnictví, a proto dalším východiskem může být náhled ze vztahu k soudnictví, jako k jeho speciálnímu druhu vzniklého evolučním vývojem.⁹¹ Přitom je nutno mít na paměti, že s diferenciací soudnictví nelze dále tvrdit, že také pojem soudnictví může být rozšiřován, neb je pojmem naprosto ohraničeným, a jako takový je i užíván v mezinárodních smlouvách. Vráťm-li se k diferenciaci soudnictví, pak je nutné v této souvislosti poznamenat, že oním faktorem, který rozhodl o vyčlenění nového druhu v rámci soudnictví, je propojování různých státních funkcí a z nich vytvářejících se kolizí.⁹² Dělo se tak postupně, a proto souvislosti mezi vznikem a působením všech funkcí ve vztahu k soudnictví a jeho vývoji jsou chronologií let prokázány. Na tomto faktu nic nemění ani v praxi vyskytující se oblasti se speciální problematikou, pro ně je charakteristické, že nevytvářejí jiné typy kolizí státních funkcí, než ty již dosud známé, a proto dle nich nemohly být vytvořeny další druhy soudnictví.⁹³ Literatura následně shodně jmenuje oblast volebního soudnictví, patentní soudnictví, kartelové, pojišťovací aj., které v průběhu různých vývojových etap spadaly pod zvláštní druhy soudů, avšak i na ně se musí pohlížet jako na specifické okruhy spadající do rámce správního soudnictví, neb se zde jedná o kontrolu veřejné správy, kontrolu individuálních správních aktů.⁹⁴

Značná literární činnost V. Mikule objevující se na konci šedesátých let minulého století, se nesčetněkrát vyjadřovala k pojmu správního soudnictví. V počátcích jej charakterizoval tak, že „v sobě obsahuje dva základní prvky: především (...) jde o soudnictví, tedy o činnost soudů, a za druhé (...) se jedná o soudnictví, jehož předmětem jsou záležitosti správní.“

⁹¹ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 172

⁹² MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 10, 20 až 21, 28 srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 147

⁹³ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 147 až 152

⁹⁴ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 30 až 31 srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 147 až 152

V následující tvorbě užívá specifického způsobu, když definici tvoří pomocí základních prvků, kdy říká, že 1. se jedná o činnost soudů, 2. je to činnost kontrolní, 3. kontrola se týká pouze individuálních správních aktů, 4. je to kontrola právní, 5. kontrola individuálního aktu je hlavním cílem správního soudnictví, 6. soudní řízení je vedeno ve formě sporu zahájeného na návrh, 7. správní orgán, který napadené rozhodnutí vydal, se stává pouhým účastníkem řízení a 8. rozhodnutí působí erga omnes.

Jiný náhled na výklad pojmu správní soudnictví zaujímá v souvislosti s typologií a rozlišením na tři základní druhy soudnictví - anglický, francouzský a německo-rakouský, kdy jej vykládá jako „jurisdikční činnost správních orgánů spočívající v rozhodování o právech a povinnostech občanů (...) činnost zvláštních, někdy i do jisté míry funkčně a personálně nezávislých správních orgánů (...) činnost soudů v technickém smyslu, tedy orgánů nadaných de iure všemi atributy soudcovské nezávislosti.“

Odmilka v autorově publikační práci byla způsobena nucenou přestávkou v letech 1970 až 1989, po níž se vrací k rozboru myšlenek souvisejících s nejednotností a mnohoznačností pojmu správní soudnictví. Dochází k závěru, že „v právních systémech jednotlivých států (popř. i uvnitř nich) se jím označují rozličné jevy. Podobně je tomu i v právní nauce, pokud formuluje obecné definice, do nichž určité jevy přijímá anebo je z nich naopak vylučuje. Všechny instituty, označované jako správní soudnictví, však mají v zásadě stejný cíl: zajistit jednotlivci efektivní ochranu jeho subjektivních veřejných práv.“

Ve své poslední učebnici správního práva se V. Mikule rovněž vyslovuje k pojmu správního soudnictví, stále přitom považuje tento pojem za mnohoznačný, k čemuž má být brán ohled při jeho používání a výkladu. Správním soudnictvím rozumí „rozhodovací činnost nezávislých soudů (v technickém smyslu) v rámci jejich pravomoci právními předpisy aktuálně vymezené“, což vnímá jako soudní kontrolu správy, současně však přiznává danému výrazu „jednu z funkcí státu ve smyslu materiálním (...) jde o nalézání práva ve věcech správních, tj. ve věcech,

kteří jsou materiálně věcmi veřejného práva,“ čímž smýšlí o tzv. organickém správním soudnictví.⁹⁵

Rovněž i profesor Macur přispěl k pokusu o objasnění pojmu správního soudnictví, kdy ponejprve vysvětluje čtyři pojetí, přičemž v konečném závěru se přikloní k poslednímu, kdy „jde o soudnictví v plném slova smyslu, jehož organizace, povaha a metody činnosti nejsou modifikovány správními prvky (...), vyjadřuje pouze zvláštní zaměření tohoto druhu soudnictví na řešení sporů vznikajících v oblasti správně právních vztahů v souvislosti s rozhodováním správních orgánů“.⁹⁶ V pozdější publikační činnosti uvádí, že se jedná „pouze o určitý druh soudnictví, který se vyznačuje určitým vztahem ke správě, přičemž dodává, že je specifická správního soudnictví určována jeho předmětem, totiž charakterem subjektivních práv, jimiž je poskytována soudní ochrana (...) subjektivním veřejným právům“.⁹⁷

Stejně jako výše zmínění autoři přispěl k objasnění pojmu správního soudnictví také profesor Zoulík, který ve svém článku Právo a zákonnost z roku 1991 tvrdí, že pod tento pojem „bývají podřazovány různé instituce i činnosti (...), rozumíme jimi výhradně přezkoumávání legality individuálních správních aktů v řízení zahájeném na návrh nositele subjektivního práva.“⁹⁸

Významným publikujícím současníkem bezpochyby je soudce a místopředseda NSS Michal Mazanec, který se ztotožňuje s jinými autory v úvahách o obtížích s obecným definováním pojmu správního soudnictví. I přesto považuje správní soudnictví za „neoddělitelný atribut právního státu, jenž zaručuje každému ochranu individuálních (ale i skupinových) práv proti zásahu veřejné moci.“⁹⁹ Za pomoci definice zásadních funkcí, které je nutno mít na paměti, uvádí „nejpřijatelnější definici (...), která vymezuje správní soudnictví jeho funkcí jako jeden z nástrojů k nastolení a udržení rovnováhy mezi mocí

⁹⁵ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 21

⁹⁶ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 9 až 10

⁹⁷ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 22

⁹⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 22

⁹⁹ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 13

soudní a mocí výkonnou a do značné míry také mezi mocí soudní a mocí zákonodárnou“.¹⁰⁰

Závěrem ještě jednu definici. Správní soudnictví je „specifické tím, že se vyznačuje obsahovým vztahem ke správě (...) bude poskytovat soudní ochranu veřejným subjektivním právům, majícím v příslušných souvislostech svůj původ v reálných výstupech činnosti orgánů veřejné správy, popř. v jiných projevech či dopadech chodu“, tak takto definuje pojem správní soudnictví profesor a soudce NSS Petr Průcha ve své učebnici Správního práva.¹⁰¹

¹⁰⁰ MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 14, zahrnuje ochranu před nezákonnými akty veřejné moci, přezkum normativních aktů exekutivy a rozhodnutí soudu k odstranění nečinnosti úřadu – proti nekonání

¹⁰¹ PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012, str. 332

4) Řízení podle páté části o. s. ř.

Danou kapitolu uvedu vymezením celého názvu, tedy část pátá o. s. ř., jenž má dovětek řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem.

Ve spojení s výše popsaným je nezbytné si přiznat, že dnešní působení veřejné správy má dalekosáhlý rozsah, přitom se nejedná pouze o oblast ryze veřejnoprávní (jako je kupř. oblast daňová a celní apod.),¹⁰² významná je také její činnost vytvářející samostatný okruh spojený s působením v soukromoprávní rovině (např. povinnost nahradit škodu, plnit závazek, rozhodnutí o vyvlastnění či rozhodnutí podle telekomunikačního a energetického zákona).¹⁰³ Dvěma takto vyhraněným oblastem by měl odpovídat systém soudní kontroly České republiky, jenž musí současně reflektovat a navazovat na mezinárodní právo a závazky, které nám vznikly jejich přijetím.¹⁰⁴

V této souvislosti lze říci, že za jedno ze základních práv je považován „Fair trial“, tj. právo na spravedlivý proces, obsažený v mezinárodních, evropských i ústavních dokumentech. Jedná se o čl. 14 Paktu občanských a lidských práv (OSN), čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 až 40 Listiny základních práv a svobod.¹⁰⁵

Předně je nutné vzít v úvahu text Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen Úmluva) zaručující právo na spravedlivé řízení upravené konkrétně čl. 6, z něhož vyplývá, že každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.¹⁰⁶

¹⁰² HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ

¹⁰³ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 460

¹⁰⁴ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 445

¹⁰⁵ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 175

¹⁰⁶ HAMULÁKOVÁ, Klára: Zamyšlení nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy, Správní právo, Aspi, LIT 47558CZ

Požadavky vyplývající z Úmluvy bylo nutné respektovat, neb Česká republika, tenkrát ještě jako federativní stát Čechů a Slováků, k ní přistoupila v rámci svého členství v Radě Evropy, a publikovala ji pod č. 209/1992 Sb.¹⁰⁷

Na skutečnost neplnění podmínek vyplývajících z mezinárodních smluv upozorňoval Ústavní soud v letech 1992 až 2002, a poté již přistoupil k radikálnímu řešení, kterým nebylo rušení pouze určitých ustanovení občanského soudního řádu,¹⁰⁸ rovnou zrušil s účinností k 31. prosinci 2002 jeho celou část pátou. Tím byl dán základ pro vytvoření nového systému, doplněného zejména o nedostatky, pro něž byla část pátá ÚS zrušena. Některé činnosti veřejné správy totiž zůstaly po výše uvedené dobu bez kontroly soudní moci, jednalo se např. o nečinnost, právo obrátit se na soud nepřislušelo každému, kdo se cítil být na svých právech ohrožen, a poté se nestával plnohodnotnou stranou ve sporu, nedostatek v možnosti odvolat se způsobil nejednotu v rozhodovacím procesu, nebylo možné předvídat výsledek sporu, a rozhodnutí bylo konečné (napravitelné jen ústavní stížností), což nebylo v souladu s právním státem. Také fakt, že do soustavy soudů měl dle čl. 91 Ústavy ČR¹⁰⁹ náležet Nejvyšší správní soud, zabývající se správním soudnictvím, zatímco reálně se rozhodovalo v rámci obecného soudnictví, a NSS vůbec neexistoval, k dané situaci nepřispělo, deficitů naopak bylo ještě více.¹¹⁰

Současně se zmíněným je nutné vzít v úvahu čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod,¹¹¹ již je stanoveno, že ten kdo byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny. Jsou tedy dány další dvě podmínky,

¹⁰⁷ PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012, str. 336

¹⁰⁸ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen o. s. ř., část pátá byla zavedeného novelou 519/1991 Sb.

¹⁰⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky

¹¹⁰ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 311 až 314 srov. PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012, str. 337, konkrétně uvádí ustanovení čl. 87 odst. 2 ústavního zákona 1/1993, jenž výslovně stanoví, že „zákon může stanovit, že namísto Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud – a) o zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu se zákonem ...“

¹¹¹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky

kladené na správní soudnictví, a to právo na přezkoumání jakéhokoliv správního rozhodnutí (výslovně je uvedena „pouze“ zákonnost) a co se týče rozhodnutí obsahujících základní práva a svobody, musí být zachována přezkoumatelnost soudem.¹¹²

K částečnému naplnění postulátů vzešlých z nálezů ÚS, jímž byla zrušena původní část pátá, dochází přijetím zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, zákona č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního, oba společně, nahrazují zrušenou část pátou o. s. ř. Nové řešení přezkumu individuálních správních aktů soudy spočívá v tom, že zásadně budou správní rozhodnutí přezkoumávána v režimu s. ř. s., ale kromě toho existují správní rozhodnutí, jenž budou přezkoumávána podle nového znění páté části o. s. ř. Dosavadní v podstatě jednotné řízení je tak nově nahrazeno dualistickou koncepcí. Spory o tom, zda v konkrétní věci je na místě postup podle s. ř. s. anebo podle části páté o. s. ř., jsou vždy řešeny jako spory o věcnou příslušnost podle § 104b o. s. ř. Pro věci správního soudnictví je zásadně stanovena věcná příslušnost krajských soudů, zatímco věci podle části páté v prvním stupni rozhodují soudy okresní. V praxi objevující se případy (§ 104b odst. 3 a § 104c) je však nutné vyřešit podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů.¹¹³

K výlukám z působnosti s. ř. s. náleží soudní přezkoumávání, či rozhodování, či rozhodnutí, správních orgánů ve věcech soukromého práva. Také předchozí úprava soudní kontroly veřejné správy, daná zákonem č. 519/1991 Sb., obsažená v o. s. ř., sice ne zcela zřetelně, ale přece jen, rozlišovala soudní kontrolu rozhodnutí správních orgánů ve věcech soukromého práva (§ 7 o. s. ř.) a dále soudní kontrolu rozhodnutí správních orgánů o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy (§ 244 a násl. o. s. ř.).¹¹⁴

¹¹² SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 313

¹¹³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 490 až 491

¹¹⁴ PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012, str. 337

Zákonem č. 151/2002 Sb., dochází mimo jiné k úpravě části páté o. s. ř. v tom smyslu, že nově se dle této části projednávají věci, kdy správní či jiný (§ 244 odst. 1) orgán vydal individuální správní akt podle zvláštního zákona, přičemž tak učinil ve věcech soukromého práva (§ 7 odst. 1). Kupříkladu o povinnosti nahradit škodu, o povinnosti plnit ze závazku, o vyvlastnění, popř. o právech týkajících se obchodních společností, vlastnictví k nemovitostem, rozhodnutí telekomunikačního nebo energetického zákona.¹¹⁵

Samotné posouzení, zda uplatněný nárok vycházející z rozhodnutí vydaného správním orgánem je povahy práva soukromého anebo veřejného, bývá v konkrétních případech velice složitě.¹¹⁶ Z tohoto důvodu se posuzuje rozhodnutí správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, především s ohledem k jeho obsahu čili věcného hlediska, a nikoliv na podkladě neurčitých formálních znaků.¹¹⁷

Rozhodování ve věci samé, ve vztahu k uplatněným nárokům z práva soukromého, bude následně probíhat ve zvláštním řízení nalézacím podle části páté o. s. ř., v plné jurisdikci a instančním postupu.¹¹⁸

V řízení před soudem dle části páté o. s. ř. dochází k novému projednání a rozhodnutí ve věci samé, a to i přes skutečnost, že o dané věci bylo již rozhodnuto správním orgánem, avšak před civilním soudem se jedná o řízení nové, i když se rozhoduje o totožné věci.¹¹⁹ Dospěje-li soud k závěru, že o sporu nebo o jiné právní věci mělo být rozhodnuto jinak, než tak učinil správní orgán, rozhodne

¹¹⁵ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 273

¹¹⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 108

¹¹⁷ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 273

¹¹⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ. Požadavek nevychází přímo z úmluvy, vyplývá z rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva. Jde o to, aby kontrola veřejné správy probíhala komplexně, jak po stránce skutkové, tak i právní ve vztahu k provádění dokazování. Současně autorka článku upozorňuje, že požadavek plné jurisdikce není nutně spjat s dvouinstančností řízení.

¹¹⁹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 461

v meritu věci sám rozsudkem, který nahrazuje rozhodnutí správního orgánu pouze v rozsahu, v jakém o něm bylo nově rozhodnuto.¹²⁰

Soud podle části páté o. s. ř. nerozhoduje na základě kasace toliko o zákonnosti individuálního správního aktu (*stricto sensu*), avšak v kontradiktorním sporu o věci samé, tzv. pořadem práva s tím, že se musí jednat jen o věci soukromoprávní, jejichž pravomoc přísluší správnímu orgánu.¹²¹ V této souvislosti se dá zpravidla hovořit o přezkumném řízení, jen ukončí-li soud řízení zamítnutím žaloby podle § 250i o. s. ř., kdy se nerozhoduje ve věci samé.¹²²

O řízení před soudem dle části páté ve věcech, v nichž prvotně rozhodl správní orgán podle zvláštního zákona o sporu nebo o jiné právní věci, která vyplývá z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů (§ 7 odst. 1), a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, můžeme hovořit tak, že má převážně charakter řízení sporného.¹²³ K danému Doc. Hlavsa uvádí, že se shoduje s názorem o povaze sporného řízení ve věcech soukromoprávních subjektivních práv, a to i přesto, že jsou ojediněle publikované názory, že se jedná o řízení nesporné.¹²⁴

V souvislosti s výše uvedeným lze vzít v úvahu pojem „jiná věc“, kdy je dle § 244 odst. 1 a 2 vydáváno rozhodnutí správní instituce, která rozhoduje některým ze stanovených způsobů v § 246 odst. 1, avšak v takovémto případě se nejedná o výsledek sporu, i přesto, že dochází k vydání rozhodnutí.¹²⁵

Návazně na sporná i jiná řízení, lze dovodit, že charakter (druh) řízení před soudem musí odpovídat předchozímu typu řízení vedeného správním orgánem, ty však povětšinou rozhodují o sporech (§244 odst. 1 a § 141 správního řádu – zákon č. 500/2004 Sb.), avšak pro případy tzv. „jiných věcí“ majících charakter nesporný (příhlašovací řízení, kde bude účastníkem pouze žalobce), se musí

¹²⁰ PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012, str. 339

¹²¹ STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 461 srov. Hlavsa, str. 273

¹²² ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 110

¹²³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 6 a to i přesto, že obsahuje významné prvky nesporných řízení.

¹²⁴ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 273

¹²⁵ STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 461

přihlédnout i k této skutečnosti a vlastní řízení před soudem, i když podle části páté o. s. ř., bude mít charakter nesporný.¹²⁶

K řízení podle části páté o. s. ř. jsou zpravidla v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy. Výjimkou z pravidla věcné příslušnosti je posuzování rozhodnutí katastrálních úřadů o vkladu práva do katastru nemovitostí, kdy v prvním stupni rozhodují krajské soudy, ovšem s tím, že tato výjimka neplatí pro jiná rozhodnutí těchto úřadů. K řízení je místně příslušným obecný soud účastníka, jemuž správní orgán uložil povinnost k plnění, není-li dána tato příslušnost, pak je místně příslušný obecný soud účastníka, na jehož návrh bylo řízení před správním orgánem zahájeno, a nelze-li příslušnost určit ani takto, je příslušný soud, v jehož obvodu je sídlo instituce, které o sporu nebo o jiné právní věci rozhodla. Jedná-li se o nemovitou věc, je k řízení vždy příslušný soud, v jehož obvodu je nemovitost.¹²⁷

Aktivní legitimaci k podání žaloby má ten, kdo tvrdí, že byl dotčen na svých právech rozhodnutím správního orgánu, jímž byla jeho práva nebo povinnost konstituována, změněna, zrušena, deklarována nebo zamítnuta.¹²⁸ Individuální správní akt musí být vždy v právní moci (§73 správního řádu), což je podmínka, kterou soud zkoumá (§ 103 o. s. ř.).¹²⁹ Současně se musí jednat o konečné rozhodnutí v poslední instanci, tato podmínka vyčerpání řádných opravných prostředků ve správním řízení se pojí s dalšími, musí být podány včas, aby mohly být správním orgánem projednány.¹³⁰ Soud tyto náležitosti zkoumá, účastníkům řízení je dána možnost k odstranění nedostatků, nedají-li se odstranit, pak soud řízení zastaví (§104 odst. 1 o. s. ř.), nikoli žalobu odmítne (§ 250g odst. 1 písm. c) o. s. ř.).¹³¹

¹²⁶ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 273

¹²⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 493

¹²⁸ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, Soudnictví, str. 327

¹²⁹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 275

¹³⁰ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, Soudnictví, str. 327

¹³¹ STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 462

Žaloba ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto správním orgánem, jak již bylo řečeno, má v převážné míře charakter sporného řízení, a proto je zahajováno na návrh s dispoziční zásadou. Aktivní legitimace je v § 246 odst. 1 dána každému, kdo tvrdí, že byl dotčen rozhodnutím správního orgánu na svých právech, čímž je zajištěno naplnění podmínek Úmluvy a Listiny. V právní teorii je tento typ žaloby označován jako substituční žaloba ve smyslu náhrady (záměny), jejím smyslem je nahradit nesprávné rozhodnutí správního orgánu, může jít o jeho část či celek.¹³²

Žalobní legitimace, ať již fyzické či právnické osoby, jako právo na přístup k soudu, je založena již samotným tvrzením o dotčení jejich práv rozhodnutím správní instituce. V žádném případě nelze o ní smýšlet tak, že právo na přístup k soudu se bude odvíjet od toho, zda byl někdo na svých subjektivních právech dotčen či ne. Tato skutečnost se zjišťuje po celou dobu vlastního soudního řízení, což je následně zformulováno v rozhodnutí soudu.¹³³

Literatura shodně uvádí, že podmínkou ve smyslu čl. 36 Listiny je, že soudní ochrana se poskytuje pouze tomu, kdo byl na svých právech dotčen (zkrácen), nikoli jen na svém zájmu. Na těchto právech je zpravidla dotčen účastník řízení před správním orgánem, a to rozhodnutím vydaným tímto orgánem. Pro úspěšné domáhání se soudní ochrany je podstatné, zda byl skutečně na svých subjektivních právech někdo dotčen.¹³⁴ Žalobce musí v žalobním návrhu zdůvodnit, jakým způsobem rozhodnutí správního orgánu nepříznivě zasáhlo okruh jeho konkrétních práv a povinností a dovodit, že zde existují, a že náleží výslovně žalobci.¹³⁵

Žaloba musí obsahovat náležitosti dvojího druhu, tj. obecné náležitosti podání (§ 42 odst. 4 o. s. ř.) a zvláštní náležitosti žaloby (§ 246 odst. 2 o. s. ř.).

¹³² HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 276

¹³³ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 463

¹³⁴ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 313 srov. HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 276 srov. STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 463

¹³⁵ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 276

K těm má žalobce za povinnost označit účastníky řízení, sporu nebo jiné právní věci, o které správní orgán rozhodl, označit rozhodnutí správního orgánu (či jen výrok, příp. výroky), vyličení skutečností, které svědčí o tom, že byl rozhodnutím správního orgánu dotčen na svých právech, označení důkazů, které by měly být v řízení před soudem provedeny, jakož i to, v jakém rozsahu má být spor nebo jiná právní věc soudem rozhodnuta. Součástí žaloby musí být stejnopis rozhodnutí správního orgánu a listinné důkazy, jichž se dovolává.¹³⁶ Petit žaloby, tj. její formulace, musí odpovídat formulaci rozsudku podle § 250j, tj. určení, jak má být věc soudem rozhodnuta, zejména v jakém rozsahu má soud svým rozsudkem nahradit rozhodnutí správního orgánu, může se jednat o celek anebo část. Žalobce se domáhá nového projednání věci s cílem dosáhnout jím navrhovaného výroku rozhodnutí, neboť původní pravomocné rozhodnutí státního orgánu napadá a obrací se s novým projednáním a posouzením své věci na soud.¹³⁷

Žalobní návrh musí být podán v takovém počtu vyhotovení, aby jeden stejnopis zůstal založen v soudním spisu a dále, aby mohl soud po jednom stejnopisu doručit do vlastních rukou všem v návrhu uvedeným účastníkům.¹³⁸

Soudní poplatek, splatný při podání žaloby v řízení dle části páté o. s. ř. činí 1000,- Kč, jde-li o plnění do částky 20 000 Kč a jedná-li se o ostatní případy, pak se částka navyšuje na 2 500,- Kč.¹³⁹

Lhůta dvou měsíců k podání žaloby počíná běžet dnem doručení rozhodnutí o opravném prostředku. Zmeškání lhůty nelze prominout.¹⁴⁰

Není-li napadené rozhodnutí do skončení dvouměsíční lhůty dosud v právní moci (kupříkladu, správnímu orgánu se nezdaří doručit jednomu z účastníků řízení), musí soud rozhodnout o odmítnutí žaloby pro nepřipustnost (§250g odst. 1 písm. c) o. s. ř.), avšak až poté, co by nedošlo k jeho odstranění

¹³⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 111

¹³⁷ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P.: Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 463

¹³⁸ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 277

¹³⁹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 277

¹⁴⁰ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 327

postupem podle § 43 o. s. ř. Soud bez této náležitosti nemůže přistoupit k vlastnímu projednávání dané věci, či dokonce rozhodnout ve věci samé.¹⁴¹

Podání žalobního návrhu nemá odkladný účinek na právní moc či vykonatelnost rozhodnutí správního orgánu. Pouze na žádost žalobce odloží (§ 248 odst. 2 písm. a) a b)) vykonatelnost rozhodnutí správního orgánu až do právní moci rozhodnutí o žalobě, jestliže by neprodleným výkonem rozhodnutí správního orgánu hrozila žalobci závažná újma, popř. právní moc rozhodnutí správního orgánu až do právní moci rozhodnutí o žalobě, jestliže je žalobce závažně ohrožen ve svých právech a odklad se nedotkne nepřiměřeným způsobem práv nabytých třetími osobami.¹⁴²

Vydá-li soud rozhodnutí o odkladu, nemůže již vydat usnesení o předběžném opatření na návrh žalobce (§74 a násl.)¹⁴³ Žádost musí být navrhovatelem dostatečně a hodnověrně k uvedeným důvodům doložena.¹⁴⁴

Účastenství v řízení zakládá § 250a dvojitým způsobem. Jednak jsou účastníky řízení ti, kdo podali žalobu podle § 246 odst. 1 o. s. ř., mohou jimi být fyzická (é) osoba (y) či právnická (é) osoba (y), jenž o sobě bude tvrdit, že jako účastník řízení před správním orgánem, byla dotčena rozhodnutím tohoto orgánu na svých právech. Současně je nutné poznamenat, že účastníkem podle o. s. ř. není správní orgán, který napadené rozhodnutí vydal, tímto se řízení dle o. s. ř. odlišuje oproti řízení ve správním soudnictví, kdy toto postavení má. Dále se za účastníky řízení považují osoby, kterým postavení účastníka řízení před správním orgánem ze zákona náleželo, i když s nimi správní instituce jako s plnohodnotnými účastníky nejednala. Zjistí-li soud v průběhu vedení soudního jednání v souladu s § 250a odst. 2, že se neúčastní někdo, kdo je jeho účastníkem, přibere jej i bez návrhu (ex offio) usnesením do řízení. Přitom platí, že proti tomuto usnesení není odvolání přípustné.¹⁴⁵

¹⁴¹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 277

¹⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 111

¹⁴³ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 464

¹⁴⁴ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 278

¹⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 112

Koncentrace v řízení podle části páté o. s. ř. (§ 250d) je dána zejména zájmem na urychleném rozhodnutí věci. Účastníci řízením mají uvádět rozhodné skutečnosti o věci samé, označovat důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v řízení před soudem konalo, k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží, avšak jen v případech, kdy účastníci byli řádně poučeni již v předvolání k prvnímu jednání ve věci, a zároveň museli být též poučeni o následcích nesplnění povinnosti.¹⁴⁶ Výjimka z daného pravidla je možná pro situaci, kdy jde o skutečnosti či důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly anebo vznikly po prvním jednání, anebo ty, o nichž účastník nemohl vědět.¹⁴⁷

Účelem koncentrace je zjištění rozhodných skutečností, které jsou mezi účastníky sporné, a jde-li o institut sporného řízení, uplatní se § 120 odst. 1, 3 a 4 o. s. ř.¹⁴⁸ S tím je spjata také řádná poučovací povinnost soudu ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř.¹⁴⁹

Tak jak je koncentrace řízení upravená v § 250d o. s. ř. mlčky vyplývá i systém odvolacího řízení na základě neúplné apelace (§ 205a o. s. ř.).¹⁵⁰

Při posuzování žalobního návrhu není soud dle § 250e odst. 1 o. s. ř. vázán skutkovým stavem, jak byl zjištěn správním orgánem, je oprávněn provádět nové důkazy, avšak může i zopakovat důkazy provedené před správním orgánem, případně je dovoleno, aby vzal za svá skutková zjištění správní instituce v souladu s § 250e odst. 2 o. s. ř. Dané řízení ovládá zásada formální pravdy.¹⁵¹

K rozhodnutím soudu o žalobě v řízení podle části páté o. s. ř. lze obecně říci, že je možno je rozdělit na rozhodnutí, jimiž se nerozhoduje v meritum věci (tzv. procesní rozhodnutí), soud usnesením podle § 250g rozhoduje o odmítnutí

¹⁴⁶ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 282

¹⁴⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 112

¹⁴⁸ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 467

¹⁴⁹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 283

¹⁵⁰ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 283

¹⁵¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 112

žaloby a podle § 250h o zastavení řízení. Meritorními rozhodnutími pak jsou rozhodnutí o zamítnutí žaloby § 250i a rozsudek podle § 250j o jiném rozhodnutí než rozhodl správní orgán.¹⁵²

O návrhu, jímž se žalobce domáhá vydání rozhodnutí u soudu, které soud zkoumá jednak z hlediska přípustnosti podání (§ 247 odst. 2 o. s. ř.) a jednak procesní podmínky (§ 103 o. s. ř.), může být rozhodnuto několikerým způsobem. Byla-li žaloba (§ 250i) podána opožděně, nebo byla-li podána někým, kdo k žalobě není oprávněn, anebo je-li nepřípustná (omezeno jen pro případy nedostatku žalobní legitimace), bude žaloba účelově odmítnuta, s tím, že žalobce není tím, jehož právo bylo dotčeno.¹⁵³ Kupříkladu v případech, kdy je zcela vyloučeno, aby žalobci tvrzené právo vůbec příslušelo, žalobcem je právnická osoba, zatímco právo přísluší fyzické osobě. O nedostatku žalobní legitimace rozhoduje soud až v konečném rozhodnutí. Případem nepřípustnosti žaloby se rozumí, jde-li o rozhodnutí vyloučená ze soudní ochrany podle části páté o. s. ř. (§ 244 odst. 2) a o případy, kdy žalobce nevyčerpal řádné opravné prostředky v řízení před správním orgánem (popř. pokud nebyly projednány pro opožděnost ((§ 247 odst. 2)).¹⁵⁴

K rozhodnutí o odmítnutí žaloby v souladu s § 250g odst. 1 může dojít i bez nařízení jednání.¹⁵⁵

Zamítnutí (§ 250i), jako další ze způsobů rozhodnutí, nastává, dospěje-li soud k závěru, že správní orgán rozhodl o sporu nebo jiné právní věci správně.¹⁵⁶

Odmítnutím i zamítnutím žalobního návrhu zůstává rozhodnutí správního orgánu nedotčeno.¹⁵⁷

¹⁵² STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 468

¹⁵³ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 284

¹⁵⁴ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 468

¹⁵⁵ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 469

¹⁵⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 113

¹⁵⁷ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 285 srov. ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 113

Soud projednává žalobu v rozsahu žalobcova návrhu, a zjistí-li, že správní orgán nerozhodl o sporu či jiné právní věci správně, ať již nezákonně či věcně vadně, rozhodne ve věcech uvedených v § 244 odst. 1, rozhodne nikoliv jen kasací, ale v meritu věci rozsudkem sám (§ 250j odst. 1 o. s. ř.). Obsah rozsudku je odlišný od napadeného rozhodnutí správního orgánu, a právě v této nově upravené podobě dané rozsudkem soudu plně nahrazuje rozhodnutí správního orgánu, což musí být jako následek uvedeno ve výroku rozsudku.¹⁵⁸

Zastavení řízení (§ 250h o. s. ř.), je upraveno třemi základními odstavci. Lze ho užít v případě, kdy účastník, na jehož návrh bylo zahájeno řízení před správním orgánem, vezme v průběhu řízení před soudem tento návrh zpět (§ 30 správního řádu), a to zcela nebo zčásti. Nutnou podmínkou je souhlas všech ostatních účastníků řízení.¹⁵⁹ Zastaví-li soud řízení podle § 250 odst. 2, pozbývá rozhodnutí správního orgánu účinnosti v rozsahu, v němž je usnesením soudu dotčeno, přičemž zde uvedený následek musí být vyjádřen ve výroku usnesení o zastavení řízení.¹⁶⁰ Vlivem ustanovení § 250h o. s. ř. se dovozuje v právu situace, kdy je možné vzít zpět návrh na zahájení řízení již pravomocně skončeného řízení.¹⁶¹

Formy zastavení řízení soud užitje také v případech nezaplacení soudního poplatku.¹⁶²

Následně může soud rozhodovat o zastavení řízení i podle části páté o. s. ř. (v návaznosti na § 104 b odst. 1 o. s. ř.) v případech, kdy věc patří do věcné příslušnosti soudu, který rozhoduje věci správního soudnictví (§ 72 odst. 3 s. ř. s.). V daném případě zastavením řízení před soudem zůstává rozhodnutí správního orgánu nedotčeno a lze uplatnit zpětvzetí žaloby, až do doby rozhodnutí soudu, podle § 96 o. s. ř.¹⁶³

¹⁵⁸ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 470

¹⁵⁹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 285

¹⁶⁰ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 470

¹⁶¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 113

¹⁶² ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 113

¹⁶³ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4.

Výše popsany postup nelze užít, domáhá-li se navrhovatel podle s. ř. s. ochrany proti nečinnosti orgánu moci výkonné, orgánu územního samosprávného celku, jakož i právnické či fyzické osoby nebo jiného orgánu, jimž byla dána pravomoc rozhodovat o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy, ochrany před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením orgánu moci výkonné, orgánu územního samosprávného celku, jakož i právnické či fyzické osoby nebo jiného orgánu, jimž bylo svěřeno rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy, rozhodnutí ve věcech politických stran a politických hnutí, příp. rozhodnutí o kompetenční žalobě. V těchto případech se soud vysloví, že není věcně příslušný, a usnesením rozhodne o postoupení věci věcně příslušnému správnímu soudu. Právní účinky odvislé ode dne podání návrhu na zahájení řízení zůstávají zachovány.¹⁶⁴

K ustanovením, která lze podpůrně použít v řízení podle části páté o. s. ř. náleží veškerá předcházející, tedy první, druhá, třetí, čtvrtá. Po rozhodnutí ve věcech soukromoprávních nelze ani podpůrně užít ustanovení soudního řádu správního a ustanovení §§ 9, 79, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 92 a 114b o. s. ř.¹⁶⁵

2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 285 srov. ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 113

¹⁶⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007, str. 113 a 114

¹⁶⁵ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 274

a) Právomoc

V rámci obecné pravomoci ponejprve uvedu hlavní teze dané požadavkem na právní stát, jsou jimi rovnost stran vycházející ze vzájemné nepodřízenosti a nestranný soud. Je vhodné, aby právo či právem chráněný zájem založený hmotným právem soukromým projednávaly a rozhodovaly zásadně soudy s civilní pravomocí.¹⁶⁶

Vzájemné odlišení věcí soukromoprávních od věcí veřejnoprávních vytvářejících dualismus práva vychází z povícero teorií.¹⁶⁷ Prvně lze jmenovat teorii zájmovou, spatřuje hlavní kritérium v tom, zda jde o záležitost veřejného zájmu (obecného) anebo naopak soukromého. K teorii organické, důraz je kladen na subjekt, jenž může vystupovat v právních vztazích jako člen určité pospolitosti (stát, obec) či stojí mimo tuto skupinu. Teorie mocenská, rozlišuje dvojí kritérium, jednak vztahy nadřízenosti a podřízenosti tolik typické pro právo veřejné a jednak vztahy rovnosti subjektu charakteristické pro soukromoprávní vztahy.¹⁶⁸

Ve vztahu k pravomoci je považováno za určující ustanovení dané § 7 odst. 2 o. s. ř. Vychází zejména z potřeb jasně vymežit ochranu související s věcmi povahy soukromoprávní (soukromá subjektivní práva), a jejich řešením dle § 244 až 250l v části páté o. s. ř., přičemž bere v úvahu dnes existující dualitu práva, a jasně odkazuje ve věcech veřejných subjektivních práv na pravomoc správních soudů, jež je dána zákonem č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.¹⁶⁹

Rozsah soudní ochrany práv dotčených rozhodnutím jiného orgánu ve věcech soukromého práva je tedy dán ustanovením § 244 odst. 1 ve spojitosti s ustanovením § 246 odst. 1, souladně navazujícím na čl. 6 odst. 1 Úmluvy i čl. 36 odst. 2 Listiny.¹⁷⁰

¹⁶⁶ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 23

¹⁶⁷ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 23

¹⁶⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 491

¹⁶⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 24

¹⁷⁰ STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 460

Negativní vymezení v § 244 odst. 2 zužuje předmět řízení, netýká se tedy rozhodčího řízení podle zákona č. 216/1994 Sb., nebo rozhodčí komise spolku, a dále případů, kdy předmětné správní rozhodnutí bylo zrušeno nebo pozbylo účinnosti.¹⁷¹

Pravomoc ve věcech správního soudnictví je dána v § 7 odst. 4 o. s. ř., jde o odkaz na zvláštní právní úpravu správního soudnictví provedenou zákonem č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Vychází se z konstrukce veřejnoprávní (§ 2 s. ř. s.), jedná se ve věcech, v nichž jde o veřejná subjektivní práva fyzických a právnických osob. Rozdílnosti v rámci pravomoci soudu mezi věcmi podřazenými a rozhodovanými civilním soudem a správním soudem je pak vztahem věcné příslušnosti (§ 104b o. s. ř.). Určení charakteru vztahu, je významné pro určení věcné příslušnosti soudu, tj. zda věc bude řešena ve správním soudnictví podle s. ř. s. či v civilním řízení podle části páté o. s. ř. Spory o věcnou příslušnost mezi civilním soudem a správním soudem upravuje zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů (§ 104c o. s. ř.).¹⁷²

Speciálními spory, o pravomoc jsou tzv. kompetenční konflikty mezi civilními soudy a orgány veřejné správy, tj. orgány moci výkonné, územní zájmové nebo profesní samosprávy. Jak již bylo výše řečeno, jsou řešeny zákonem č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů. Mohou být jak pozitivní, tj. oba orgány si osobují pravomoc jednat a vydat rozhodnutí v téže věci, tak negativní, tj. oba orgány popírají svou pravomoc, jednat ani rozhodovat v totožné věci nechtějí.¹⁷³

Vymezení pravomoci správních soudů § 4 s. ř. s. reflektuje předznamenané v § 2 s. ř. s., a to, že dle platné úpravy správní soudnictví poskytuje soudní ochranu veřejným subjektivním právům fyzických a právnických osob, současně s tímto je určeno, že rozhodují i v dalších věcech. Konkrétně rozhodují o žalobách proti rozhodnutím vydaným v oblasti veřejné správy orgánem moci výkonné, orgánem územního samosprávného celku, jakož i fyzickou nebo právnickou osobou nebo jiným orgánem, pokud jim bylo svěřeno

¹⁷¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 492

¹⁷² DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 25

¹⁷³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 25

rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy, (dále jen "správní orgán"), dále o ochraně proti nečinnosti správního orgánu, o ochraně před nezákonným zásahem správního orgánu a kompetenčních žalobách. Oprávnění správního soudnictví přísluší také ve věcech volebních a ve věcech místního a krajského referenda, ve věcech politických stran a politických hnutí, a o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho částí pro rozpor se zákonem.¹⁷⁴

¹⁷⁴ PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012, str. 336

b) Průběh soudního řízení správního

Primárně se průběh soudního řízení správního řídí obecnými ustanoveními s. ř. s. §§ 32 – 64, posledně zmíněným ustanovením se počítá s přiměřeným subsidiárním uplatněním části první a třetí o. s. ř.¹⁷⁵ Výslovně se o. s. ř. užívá v případech chybějící právní úpravy dle s. ř. s., i za předpokladu dosažení stejného výsledku použitím analogie zákona. Přiměřené použití o. s. ř. je dále ohraničeno, zákon uvádí jen část první, tedy o obecných ustanoveních, a část třetí, tj. řízení v 1. stupni.¹⁷⁶

Návrhem, jenž je označován jako žaloba, se řízení o přezkumu individuálního správního aktu zahajuje, a to ke dni doručení návrhu k příslušnému soudu. Žaloba musí obsahovat obecné náležitosti stanovené s. ř. s., přílohou je pak stejnopis pravomocného rozhodnutí správního orgánu doložený listinnými důkazy (§ 71 odst. 2 s. ř. s.), počítá se s uhrazením poplatku ve výši 2000 Kč.¹⁷⁷

Současně platí, že řízení o žalobě je spojeno se zásadou dispoziční. Stranami sporu jsou obecně navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný, jímž je povětšinou správní orgán), případně jimi jsou ti, o nichž to stanoví zákon (§ 33 s. ř. s.). Blíže k účastníkům lze říci, že žalobcem může být jak fyzická, tak právnická osoba, pro případy spadající do kompetenčních sporů se předpokládá i s možností, že jím může být orgán veřejné správy, velmi zřídka jím může být Veřejný ochránce práv či ministr spravedlnosti, ten v případech kárných řízení. Žalovaným bývá povětšinou označen orgán veřejné správy, který napadené rozhodnutí vydal, či ojediněle fyzické osoby, jimiž jsou kupříkladu soudce, státní zástupce, soudní exekutor, tedy ti, pro něž platí kárná řízení. Z ustanovení § 36 odst. 1 s. ř. s. plyne rovnost stran v řízení.¹⁷⁸

Dále mohou být účastníky řízení tzv. osoby zúčastněné na řízení (§ 34 s. ř. s.), jedná se o osoby, které prokáží, že jsou přímo dotčeny anebo mohou být přímo

¹⁷⁵ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 64

¹⁷⁶ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 519

¹⁷⁷ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 207 až 208

¹⁷⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 65

dotčeny na svých právech a povinnostech napadeným rozhodnutím orgánu veřejné správy nebo rozhodnutím soudu. Jejich procesní práva jsou podstatně zúžena oproti účastníkům řízení.

Požadavek právního zastoupení advokátem je přísně zkoumán v řízení před Nejvyšším správním soudem (§ 105 s. ř. s.), avšak má-li účastník vysokoškolské právnické vzdělání, vztahuje se na něj výjimka. Obecně pro zastoupení osob platí § 35 s. ř. s., ve vztahu k uprchlíkům se zkoumá, zda právnická osoba či občanské sdružení poskytuje právní pomoc v souladu se svými stanovami (podmínka § 35 odst. 5 s. ř. s.).¹⁷⁹

Nezbytnou podmínkou pro podání žaloby je vyčerpání veškerých řádných opravných prostředků. Skutečnost, že tomu tak bylo, a že individuální právní akt nabyl právní moci, se považuje za jednu z elementárních podmínek pro zahájení soudního přezkumu (§ 68 s. ř. s.). Nelze-li z doloženého podání zjistit všechny zde označené náležitosti, soud je zkoumá, jedná se o odstranitelný nedostatek podání, v opačném případě, neshledal-li naplnění podmínek, řízení zastaví. Pro případ, kdy by žalobce v důsledku chybného poučení ze strany státní instituce namísto opravného prostředku podal žalobu, soud takovýto návrh odmítne, avšak sám postoupí žalobcovu podání k vyřízení příslušnému správnímu orgánu.¹⁸⁰

Podání žaloby musí být učiněno ve lhůtě 2 měsíců od doručení rozhodnutí a uvedenou lhůtu není možné zmeškat (§ 72 odst. 1 a odst. 4 s. ř. s.). Podání žaloby nemá odkladný účinek na právní moc ani vykonatelnost rozhodnutí, lze o ně požádat a soud tak může učinit.¹⁸¹

Předběžné opatření, lze navrhnou, pokud je potřeba zatímně upravit poměry účastníků řízení pro hrozící vážnou újmu. Soud může usnesením uložit účastníkům něco vykonat, něčeho se zdržet nebo něco snášet (§ 38 s. ř. s.).¹⁸²

Spojení věcí, v určitých případech, při zajišťování hospodárnosti, je možno přistoupit na spojení ke společnému projednání, souvisí-li skutkově, či vyloučení

¹⁷⁹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 567 a 483 až 485

¹⁸⁰ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 208

¹⁸¹ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 209

¹⁸² SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 66

(některých) z projednávaných případů k samostatnému projednání (§ 39 s. ř. s.). Jde o tzv. objektivní kumulaci, soud k ní může přistoupit, ve kterémkoliv okamžiku stádiu řízení.¹⁸³

Běh lhůt (§ 40 s. ř. s.), platí pro ně standardní pravidla, specialita spočívá v tom, že stanoví-li zvláštní zákon ve věcech správních deliktů lhůty pro zánik odpovědnosti, případně pro výkon rozhodnutí, tyto lhůty po dobu řízení před správním soudem neběží. Velmi podobně platí pravidlo pro zánik práva v dalších oblastech, zejména v daňových, poplatkových a odvodových (§ 41 s. ř. s.).¹⁸⁴

Obvyklé postupy jako pro jiná soudní řízení platí v otázkách doručování (§ 42 s. ř. s.), předvolání a předvedení (§ 43 s. ř. s.), o pořádkové pokutě (§ 44 s. ř. s.) a nahlížení do spisu (§ 45).¹⁸⁵

Za bližší zmínku stojí případy, kdy soud, nestanoví-li zákon jinak, návrh usnesením odmítne. Jedná se o několik následujících situací. Pojí se s překážkami rei iudicatae, překážku litispendence, nesplnění jiných podmínek řízení, návrh byl podán předčasně či opožděně, návrh podala osoba k tomu zjevně neoprávněná, návrh je nepřipustný anebo jde o věc příslušející civilním soudům (s výhradou kompetenčního sporu dle § 46 s. ř. s.).¹⁸⁶

Procesním specifíkem s. ř. s. je tzv. uspokojení navrhovatele (§ 62 s. ř. s.), je spojeno s dobou, dokud soud ve věci ještě nerozhodl, odpůrce (orgán veřejné správy se ztotožní s názorem navrhovatele § 153 správního řádu) v tomto období vydá nové rozhodnutí nebo opatření, popř. provede jiný úkon, kterým navrhovateli vyhoví, čím nastane „uspokojení navrhovatele“. V této fázi musí být soudu oznámeno, jakým způsobem orgán veřejné správy svůj záměr provede a soud mu stanoví lhůtu. Tím jsou následně dány podmínky pro zpětvzetí návrhu,

¹⁸³ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 492

¹⁸⁴ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 66

¹⁸⁵ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 66 srov. HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 494 a násl.

¹⁸⁶ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 66

soud může, poté co bude záměr naplněn řízení zastavit. Také pro případy, kdy tak stanoví zvláštní zákon (odkaz v § 47 odst. c) s. ř. s.), může, mimo důvody uvedené v bodech a) a b) téhož odkazu, být řízení o návrhu zastaveno.¹⁸⁷

Jednání u soudu se řídí běžnými pravidly civilního soudního řízení (§ 49 a 50 s. ř. s.), typickým prvkem správního soudnictví ovšem je, že rozhodování probíhá bez nařízení jednání. Kromě obecného pravidla, kdy soud za souhlasu účastníků řízení může rozhodnou o věci samé bez jednání, s. ř. s. stanoví i další případy, kdy se meritorně rozhoduje bez jednání (§ 51 s. ř. s.). Má se tím na mysli zejména o žalobě proti rozhodnutí (§ 76 odst. 1 s. ř. s.), kdy soud zruší napadené rozhodnutí pro vady bez jednání pro nepřezkoumatelnost, pro rozpor skutkového stavu zjištěného správním orgánem se spisy, anebo pro podstatné porušení ustanovení o řízení před správním orgánem. Obdobně, bez jednání, se rozhoduje ve věci nicotnosti (§76 odst. 2 s. ř. s.).¹⁸⁸

Základním rysem správního soudnictví jako soudní kontroly veřejné správy ve vztahu k jejímu rozhodování plyne, že základním principem dokazování (§ 52 s. ř. s.) musí být to, že soud vychází ze skutkového stavu, který tu byl v době, kdy správní orgán vydal rozhodnutí.¹⁸⁹

Rozhodnutí v meritu věci se děje obvykle rozsudkem (§ 53 a 54 s. ř. s.), v ostatních, kupř. procesních věcech pak usnesením (§ 53 a 55 s. ř. s.). Výroky jednotlivých meritorních rozhodnutí závisí na druhu řízení, tj. na zaměření jednotlivých návrhů.¹⁹⁰

V I. stupni jsou věcně příslušnými v řízení podle s. ř. s. krajské soudy, s tím, že jejich místní příslušnost je odvozena od sídla správního orgánu, jenž vydal napadené rozhodnutí v posledním stupni nebo jinak zasáhl do práv toho, kdo se u soudu domáhá ochrany. Výhrada výše daného pravidla příslušnosti je spjata s věcmi důchodového pojištění a důchodového zabezpečení, kdy k řízení je

¹⁸⁷ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 518

¹⁸⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 67

¹⁸⁹ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 508

¹⁹⁰ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 67

příslušný ten krajský soud, v jehož obvodu má navrhovatel bydliště, popřípadě, v jehož obvodu se zdržuje. Podmínka stanovení jiné místní příslušnosti platí také pro věci nemocenského pojištění, pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti je k řízení příslušný krajský soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který ve věci rozhodoval poprvé.¹⁹¹ Žalobní návrh a žalobní body ohraničují meze, v nichž je podání zkoumáno. Navrhovatel v těchto výrocích uvádí důvody, pro něž považuje napadené rozhodnutí za nezákonné nebo nicotné a uvede, z jakých skutkových či právních důvodů. Skutkový stav, který vedl správní orgán k vydání určitého rozhodnutí, je soudem při jeho přezkoumávání považován za výchozí (§ 75 s. ř. s.). Nutno však podotknout, že není vázán důkazními návrhy a může provést také důkazy jiné.¹⁹²

Charakter řízení před správním soudem je založen na kasačním opravném principu, soud je oprávněn pouze napadené rozhodnutí buď potvrdit jako správné, či je zrušit a věc vrátit správnímu orgánu k dořešení. Správní orgán je právním názorem vysloveným ve zrušujícím rozsudku vázán, a stejně tak je povinen zahrnout mezi podklady nové důkazy provedené správním soudem (§ 78 s. ř. s.). Dané řízení je jednoinstanční, neb s. ř. s. nemá zakotven žádný opravný prostředek, avšak i přes tuto skutečnost lze o daném řízení tvrdit, že požadavek plné jurisdikce je naplněn.¹⁹³

Opravnými prostředky dle s. ř. s. jsou kasační stížnost (§ 102 s. ř. s.) podaná ve lhůtě dvou týdnů od doručení rozhodnutí (§ 106 odst. 2 s. ř. s.), rozhoduje o ní Nejvyšší správní soud (NSS) zpravidla bez jednání, rozsudkem může zrušit rozhodnutí krajského soudu či zamítá kasační stížnost jako neodůvodněnou. Krajskému soudu věc vrací k dalšímu řízení.¹⁹⁴ Obnova řízení (§ 111 s. ř. s.), po splnění zákonem daných podmínek, týká se jen pravomocného rozsudku vydaného v řízení o ochraně před zásahem správního orgánu a ve věcech politických stran a politických hnutí, nepřipouští se do kasační stížnosti (§ 114 s. ř. s.). Důvody jsou dány, pro případ, kdy nové skutečnosti vyjdou najevo či se objeví nové důkazy, o nichž navrhovatel nemohl vědět v původním řízení,

¹⁹¹ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 319

¹⁹² HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 209

¹⁹³ HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ.

¹⁹⁴ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 210

anebo bylo jinak rozhodnuto o předběžné otázce. Návrh na obnovu se podává ve lhůtě tří měsíců, ode dne, kdy se ten, kdo obnovu navrhuje, dozvěděl o důvodech obnovy (subjektivní lhůta) a nejpozději v zásadě do tří let od právní moci napadeného rozhodnutí (objektivní lhůta § 115 s. ř. s.). Byla-li obnova řízení povolena, pokračuje soud v řízení o původním návrhu, kasační stížnost je možné podat po vydání nového rozhodnutí, příp. lze užít i návrh na obnovu řízení (§ 111 s. ř. s.).¹⁹⁵

¹⁹⁵ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 73

5) Rozhodnutí

Pravomoc soudu k posouzení nesrozumitelného nebo nejasného podání

Rozhodnout o návrhu na nařízení předběžného opatření (zde ukončení provozu základní školy a předškolního zařízení), podaném soudu před zahájením řízení, z něho není dostatečně seznatelné, co má být předmětem řízení ve věci samé, náleží do pravomoci soudu – S 1481/2008 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf 25/2005.¹⁹⁶

Pravomoc soudu k projednání a rozhodnutí věci podle části páté

Dohoda o vydání nemovitosti podle § 9 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, schválená rozhodnutím pozemkového úřadu podle § 9 odst. 2 téhož zákona, není smlouvou o převodu vlastnictví ve smyslu ustanovení § 42 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství. Rozhodování o žalobách o neplatnost dohod o vydání nemovitostí podle § 9 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, schválených rozhodnutím pozemkového úřadu podle § 9 odst. 2 téhož zákona, spadá do pravomoci soudů. Řízení o takovýchto žalobách probíhá podle části třetí, nikoliv části páté občanského soudního řádu – R 19/2000 – NS sp. zn. 20 Cdo 1000/99.¹⁹⁷

Rozhodl-li pozemkový úřad postupem podle § 9 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, o tom, že určitá osoba není vlastníkem nemovitostí, na které podle tohoto zákona uplatnila nárok, může se taková osoba domáhat vydání nemovitostí žalobou podanou podle části páté občanského soudního řádu (§244 a násl. o. s. ř.) proti osobě povinné. O takové žalobě je příslušný rozhodovat soud v občanském soudním řízení, nikoli soud ve správním soudnictví – S 372/2004 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf 123/2003.¹⁹⁸

¹⁹⁶ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 26

¹⁹⁷ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 36

¹⁹⁸ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 36

Brojí-li žalobce u soudu v občanském soudním řízení proti povinnosti zaplatit telekomunikační úhrady (nyní úhrady za služby elektronických komunikací), je nezbytné nejprve uvážit, zda tato povinnost již byla předmětem řízení před správním orgánem. Jestliže se žalobce domáhá revize proběhlého správního řízení, musí tak učinit žalobou podle části páté o. s. ř., ve znění účinného po 1. 1. 1993. Neproběhlo-li však takové správní řízení, musí soud především zkoumat, zda je vůbec dána jeho pravomoc – S 465/2005 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf. 81/2003.¹⁹⁹

Příslušný vydat rozhodnutí o žalobě proti rozhodnutí Ústředního pozemkového úřadu o schválení jednoduché pozemkové úpravy podle zákona č. 284/1991 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, je soud ve správním soudnictví – S 601/2005 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf. 108/2004.²⁰⁰

Proti rozhodnutí katastrálního úřadu o zamítnutí návrhu na povolení vkladu práva do katastru nemovitostí není ani po 1. 1. 2003 přípustné odvolání. V úvahu připadá jen podání žaloby podle páté části občanského soudního řádu (§5 odst. 4 zákona č. 265/1992, o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve spojení s čl. XXV bodem 1 zákona č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím řádu správního – S 967/2006 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf. 64/2005.²⁰¹

Při zápisu poznámky do katastru nemovitostí (§ 9 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem) nerozhoduje katastrální úřad o vlastnickém právu, nýbrž z úřední povinnosti a bez vlastní rozhodovací pravomoci vyznačuje změnu právních poměrů nastalou v důsledku rozhodnutí jiného orgánu či úkonu osoby třetí. Tato jeho činnost tak není rozhodováním o věci, která vyplývá ze soukromoprávních vztahů, a nemůže založit pravomoc civilního soudu ve smyslu § 244 odst. 1 o. s. ř. To platí tím spíše, pokud se žalobce domáhá odstranění poznámky z katastru nemovitostí prostřednictvím žaloby na ochranu proti nezákonnému zásahu správního orgánu (§82 s. ř. s.). Pravomoc poskytnout takovou ochranu, resp. uvážit o tom, zda

¹⁹⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 37

²⁰⁰ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 37

²⁰¹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 37

ochrana může být poskytnuta, totiž náleží správnímu soudu – S 1244/2007 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf 30/2006.²⁰²

Počínaje účinností zákona o vyvlastnění (zákon č. 184/2006 Sb.), tj. ode dne 1. ledna 2007, zanikla příslušnost správních soudů k přezkumu zákonnosti rozhodnutí o vyvlastnění ve správním soudnictví. K řízení jsou příslušné soudy v občanském soudním řízení, a to soudy krajské přitom procesně postupují podle části páté o. s. ř. (§ 244 a násl. o. s. ř.). To, že vyvlastňovací správní akt byl vydán před rozhodným datem, na tom nic nemění, protože zákon o vyvlastnění tuto otázku v přechodných ustanoveních nijak odchylně neřešil, a proto se od rozhodného data užije v plném rozsahu nové právní úprava - S 1312/2007 Sb. NSS – ZvS sp. zn. Konf 34/2007.²⁰³

postup při zkoumání pravomoci soudu

Je vyloučeno, aby odvolací soud vydal rozhodnutí o zastavení řízení pro nedostatek pravomoci (§7, § 104 odst. 1 o. s. ř.), nemá-li přezkoumávané rozhodnutí soudu prvního stupně (usnesení o osvobození od soudních poplatků) povahu rozhodnutí, jímž se řízení končí nebo jímž se otázka ukončení řízení alespoň řešila. Rozhodne-li soud, že k projednání určité věci není dána pravomoc soudů, je povinen současně rozhodnout (nemá-li jít o pravomoc cizozemského orgánu) i o postoupení věci orgánu, jehož pravomoc dána je (§104 odst. 1, věta druhá, o. s. ř.). Této povinnosti se nemůže zbavit poukazem na to, že řízení v téže věci již u orgánu, jemuž má být postoupena, probíhá.²⁰⁴

Rozhodne-li soud o žalobě meritorně, zahrnuje toto rozhodnutí v sobě též závěr, že je dána pravomoc soudu – R 30/2004 – NS sp. zn. 21 Cdo 1896/2002.²⁰⁵

K povinnosti vyčerpat řádné opravné prostředky

Podmíněnost vyčerpání opravných prostředků ve správní řízení před podáním žaloby k soudu (§5, § 68 písm. a) s. ř. s.) je nutno vnímat jako provedení zásady

²⁰² DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 37

²⁰³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 37

²⁰⁴ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 38

²⁰⁵ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 38

subsidiarity soudního přezkumu a minimalizace zásahů soudů do správního řízení. To znamená, že účastník správního řízení musí zásadně vyčerpat všechny prostředky k ochraně svých práv, které má ve své procesní dispozici, a teprve po jejich marném vyčerpání se může domáhat soudní ochrany. Soudní přezkum správních rozhodnutí je totiž koncipován až jako následný prostředek ochrany subjektivně veřejných práv, který nemůže nahrazovat prostředky nacházející se uvnitř veřejné správy – rozhodnutí NSS č. 672/2005.²⁰⁶

Soud nemůže věcně projednat žalobu proti rozhodnutí správního orgánu, jestliže proti rozhodnutí nebyl podán řádný opravný prostředek, pokud je přípustěn. Stalo-li se tak proto, že správní úřad žalobce jako účastníka v řízení nesprávně opomenul, uloží soud současně se zastavením řízení správnímu úřadu povinnost rozhodnutí doručit takovému účastníkovi – usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 6. 1993, sp. zn. 29 Ca 19/93.²⁰⁷

²⁰⁶ K^UCHLEROVÁ, M.: Kompetenční výluky ve správním soudnictví. Praha: Leges, 2015, str. 18

²⁰⁷ K^UCHLEROVÁ, M.: Kompetenční výluky ve správním soudnictví. Praha: Leges, 2015, str. 18

6) Komparace řízení podle s. ř. s. a páté části o. s. ř.

Soudní řád správní, je mu dnes přiznána minimálně dvojí role, přičemž za základní považujeme fakt, že se jedná o procesní úpravu pro ochranu práv a právem chráněných zájmů vyplývajících z podstaty právní větve, ve sporu o veřejné subjektivní právo. Druhou jeho rolí je působnost v organizačních záležitostech správního soudnictví a to i ve vztahu k soudcům zde působícím.²⁰⁸

Občanský soudní řád, upravuje zejména postup soudů a účastníků řízení ve sporech a jiných právních věcech, s tím, že specifikace pravomoci je dána § 7, kde se uvádí, že vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Jde tedy o vymezení tzv. druhé větve právní, o právo soukromé, které druhým odstavcem se specifikuje, neboť v činnosti, kdy spory a jiné právní věci rozhodují podle zákona jiné orgány než soudy, jsou přiznávána soukromá subjektivní práva.²⁰⁹

Ochrana práv a oprávněných zájmů ve věcech veřejných subjektivních práv je poskytována správním soudnictvím podle s. ř. s. Soukromých subjektivních práv se lze domoci jen postupem v řízení dle části páté o. s. ř.²¹⁰

Řízení podle s. ř. s. rozhodují v prvním stupni krajské soudy. Věcná příslušnost v řízení podle části páté o. s. ř. je dána v prvním stupni okresním soudům, avšak výjimka z tohoto pravidla se vztahuje k řízením ve věcech vkladu práva k nemovitostem do katastru nemovitostí, které rozhodují v prvním stupni soudy krajské.²¹¹

Pro řízení podle s. ř. s. se stanovuje místní příslušnost soudu podle sídla správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal. Výjimky se vztahují k věcem důchodového pojištění a důchodového zabezpečení, kde příslušným je krajský

²⁰⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 43 až 44, podpůrně a přiměřeně se dle § 64 s. ř. s. užívá části první a třetí o. s. ř., srov. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 23 až 24

²⁰⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 21

²¹⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ.

²¹¹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 21, 39 a násl.

soud, v jehož obvodu má žalobce bydliště, a dále pak pro věci nemocenského pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, kde příslušným je ten krajský soud, v jehož obvodu má sídlo správní orgán, který rozhodoval v I. stupni. Místní příslušnost v o. s. ř. je dána třemi základními okruhy: Je jím 1) obecný soud účastníka, jemuž byla nebo podle návrhu podaného u správního orgánu měla být uložena povinnost k plnění, anebo 2) obecný soud účastníka, na jehož návrh bylo řízení před správním orgánem zahájeno, není-li dána příslušnost podle 1), anebo soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který o sporu nebo o jiné věci rozhodl, není-li dána příslušnost podle 1) a 2). Výjimka potvrzující daná pravidla se vztahuje k řízení správních orgánů ve věcech nemovitostí, kdy místně příslušným je vždy soud, v jehož obvodu je nemovitost.²¹²

Samosoudce, případně senát ze tří soudců rozhoduje ve věcech správního soudnictví vedeného v souladu se s. ř. s.²¹³ Ve věcech řízení podle části páté, kde bylo rozhodnuto o právu jiným orgánem, rozhoduje samosoudce.

S. ř. s. spojuje aktivní legitimaci k podání žaloby s oprávněním ve prospěch toho, kdo tvrdí, že byl na svém právu zkrácen rozhodnutím správního orgánu. Oprávnění k podání žaloby podle o. s. ř. má ten, kdo tvrdí, že byl na svých právech dotčen rozhodnutím správního orgánu, kterým byla jeho práva nebo povinnosti založeny, změněny, zrušeny, určeny nebo zamítnuty.²¹⁴

K podání žaloby v řízení dle s. ř. s. je stanovena lhůta 2 měsíce od doručení rozhodnutí správního orgánu. Občanský soudní řád pojí lhůtu 2 měsíců pro podání žaloby a to od doby doručení rozhodnutí správního orgánu o opravném prostředku.²¹⁵

²¹² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 493 srov. ad odkaz¹⁶²

²¹³ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 39 srov. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka: Soudce č. 1/2009, roč. XI. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“.

²¹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka: Soudce č. 1/2009, roč. XI. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“. srov. STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 463

²¹⁵ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 209 srov. STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 464

Přípustnost podání žaloby se pojí s předpokladem vyčerpání řádných opravných prostředků ve správním řízení a to jak pro postup v řízení dle s. ř. s., tak i v řízení podle o. s. ř.²¹⁶

Žalobním návrhem podle s. ř. s., jímž se žalobce domáhá, aby rozhodnutí bylo zrušeno či bylo prohlášeno za nicotné či nulitní ve smyslu jako by ho nebylo. Případně ten, kdo byl potrestán za správní delikt, může žádat namísto toho, aby uložený trest byl zmírněn nebo od něj bylo upuštěno. V řízení dle části páté o. s. ř. žalobním petitem se žalobce domáhá, aby soud nově projednal a rozhodl věc, která byla pravomocně rozhodnuta předtím jiným než soudním orgánem.²¹⁷

Soud, s nedostatkem pravomoci k rozhodnutí podle s. ř. s., žalobu odmítne, a poučí žalobce o zachování lhůty, pokud podá žalobu do 1 měsíce u soudu, který má pravomoc ve věci rozhodnout. Ve vztahu k podání žaloby k soudu, který není k rozhodnutí pravomocný, podle o. s. ř. soud řízení zastaví a poučí žalobce o zachování lhůty, pokud podá žalobu do 1 měsíce u soudu, který má pravomoc ve věci rozhodnout.

Účastníkem řízení dle s. ř. s. je žalobce a ti, kdo byli účastníky řízení před správním orgánem. Účastenství podle o. s. ř. je dáno vymezením stran, tj. žalobce a žalovaný, jímž je správní orgán.²¹⁸

Na návrh účastníka řízení může být v obou typech řízení tj. dle s. ř. s. i o. s. ř. přiznán odkladný účinek žaloby.²¹⁹

V řízení před správním soudem podle s. ř. s. vynese soud rozsudek o věci samé, jímž se buď žaloba zamítá anebo se napadené rozhodnutí zrušuje, a to pro nezákonnost nebo pro vady řízení, popř. i tehdy, zjistí-li, že správní orgán překročil zákonem stanovené meze správního uvážení nebo je zneužil, a věc vrátí

²¹⁶ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 327 srov. HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 208

²¹⁷ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 209 srov. STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 470

²¹⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 65 srov. STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 464 až 465

²¹⁹ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004, str. 82 srov. ZAHRAVNÍKOVÁ, Radka: Soudce č. 1/2009, roč. XI. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“.

správnímu orgánu k dalšímu řízení, je oprávněn vyslovit nicotnost rozhodnutí. Soud je oprávněn v případech uložení trestů za správní delikt a na návrh účastníka od uloženého trestu upustit, popř. jej zmírnit. Rozhodnutí soudu dle o. s. ř. je závislé na výsledku posuzované věci. Zjistí-li soud, že správní orgán rozhodl o sporu nebo o jiné právní věci správně, žalobu zamítne. Bude-li vyvozen závěr, že o sporu či o jiné právní věci má být rozhodnuto jinak, než rozhodla správní instituce, rozhodne ve věci samé podle § 250j odst. 1 o. s. ř. rozsudkem. K nahrazení rozhodnutí vydaného správním orgánem dochází jen v části a rozsahu, v jakém je rozsudkem soudu dotčeno.²²⁰

K možnosti vyřídit věc smírem lze v rámci řízení podle s. ř. s. použít institutu uspokojení návrhovatele, tj. § 62 s. ř. s., k čemuž v o. s. ř., lze připustit, že užití § 99 není vyloučeno.

Kasační stížnost a žaloba na obnovu řízení jsou opravnými prostředky v rámci řízení s. ř. s. Soudní přezkum v rámci o. s. ř. umožňuje použití opravných prostředků, lze následně tedy uplatnit jako opravný prostředek odvolání, dovolání, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost.²²¹

²²⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka: Soudce č. 1/2009, roč. XI. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“. srov. STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, str. 470

²²¹ HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006, str. 192 srov. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka: Soudce č. 1/2009, roč. XI. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“.

7) Komparace správního soudnictví ve vybraných státech

Vrátíme-li se k vymezení tří základních typů správního soudnictví, pak k anglickému typu doplním jen fakt, že obecné soudnictví bylo v průběhu let doplněno uzákoněním specializovaných tribunálů, které se zabývají přezkumem individuálního správního aktu, jenž musí předcházet před soudním řízením.²²²

Pro středoevropský typ je charakteristické, že není jednotný a obvykle se činnost správního soudnictví vykonává v rámci jediného soudu s vymezenou působností, k tomuto právnímu povědomí bychom se měli propracovat a to v souvislosti kapitoly druhé a této uvozené pod písmenem a) Slovensko.²²³

K francouzskému typu se uvádí, že je specifický tím, že správní soudnictví vykonávají zvláštní soudy a mají poměrně širokou působnost. Dnes se jedná o dvojinstanční soudní soustavu, avšak po dlouhá léta bylo správní soudnictví vykonáváno pouze Státní radou zvanou Conseil d'Etat, skutečnosti zde tvrzené, si vyspecifikujeme v samostatné pasáži níže v bodu b) Francie.²²⁴

²²² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 489

²²³ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 222 až 223

²²⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014, str. 489

a) Slovensko

V rámci úvodních vět opětovně naváží na historické události, které je nutno mít na paměti z důvodu dokreslení dané situace. Jedná se zejména o skutečnost, že dnešní území Slovenska přináleželo ponejprve územně k Uherskému království, které se roku 1526 přičlenilo k Habsburské monarchii.

Předtím než České země a Slovensko vytvořily roku 1918 společný územní celek a pokusily se sjednotit právní řád obou do té doby rozličně vyvíjejících se zemí, připomeneme si odlišnosti Slovenska vycházející zejména z propojení s uherskou zemí, jejími pokusy o osamostatnění se, ať úplné či následně realizované dohodou o vyrovnání a nastolení Rakousko-Uherského dualismu roku 1867.

Zmíněnou dvojkolejnost nacházíme mimo jiné i při prosazování koncepce správního soudnictví. Pro části rakouské (Předlitavsko) se po vzoru w“urtemberském zkoumala legalita veškerých správních aktů osvědčujících či zakládajících práva zúčastněných na správním řízení před správními soudy, přičemž přezkum se konal převážně u vyššího správního soudu. Oproti tomu uherská část (Zalíavsko), snad již z principu, přijala verzi přibližující se podobě pruské, ovlivněné francouzským či napoleonským vlivem, kde je veřejná správa podřízená moci soudní, vykonávané speciálními soudy či tribunály, jež jsou na státní správě zcela nezávislé.²²⁵

S účinností od 1. 1. 1884 byl zřízen v zalíavské části, a to dle zákonného čl. XLIII/1883, Správní soud pro věci finanční, jenž řešil na základě přesného výčtu případy, v nichž bylo možno se odvolat proti rozhodnutím nižších správních úřadů.²²⁶ Jak zaznamenala literatura při hodnocení středoevropského směru ve vztahu k Uhrám, takto ustanovený speciální soud jen pro věci finanční předběhl svou existencí o 13 let zřízení všeobecného správního soudu.²²⁷

²²⁵ PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 10 až 12, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112

²²⁶ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 81

²²⁷ PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106

Uherská část monarchie přijala roku 1896, konkrétně zákonným článkem XXVI/1896, samostatný zákon o všeobecném správním soudu,²²⁸ do něhož s účinností od 1. 5. 1897 se včlenil Správní soud pro věci finanční.²²⁹

Koncepčně se takto nově ustanovený správní soud velmi odlišoval od úpravy rakouské,²³⁰ bývá nazýván odnoží pruského směru a systému *Verwaltungsgerichtsbarkeit*,²³¹ jen s tím rozdílem, že se nejednalo o systém stupňovitý, všechny stížnosti se vyřizovaly před jedinou instancí soudní. Přezkumná a rozhodovací činnost však probíhala podle pruského vzoru,²³² a v případech, které musely být vždy jednoznačně stanoveny výslovným výčtem vyjmenovaných věcí, v nichž je dána působnost, tj. na základě enumeračního principu.²³³ Posuzování záležitostí se dělo se zaměřením na ochranu veřejných subjektivních práv současně s kontrolou dodržování právních předpisů v oblasti správy.²³⁴ Všeobecný správní soud mohl rozhodovat v některých případech i bez návrhu přímo dotčených osob,²³⁵ dále mohly návrhy podávat osoby, jejichž práva byla narušena, rovněž i představitelé správních úřadů a samosprávních výborů municipií.²³⁶ Vlastní rozhodovací činnost probíhala nejen podle zásad kasačních, avšak i revizních (reformačních).²³⁷ Byl tedy dán široký prostor správnímu soudu

²²⁸ ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo* (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, str. 534, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106

²²⁹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol.: *Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 81, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106

²³⁰ MACUR, J.: *Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době*. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113

²³¹ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106 a str. 101 *Verwaltungsgerichtsbarkeit* - jedná se o speciální typ správního soudnictví, soudní kontrola zkoumá správní akty na základě jednotného procesního režimu a ve speciálně ustanovených justičních orgánech, srov. ZOULÍK, F.: *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, přičemž soudní instancí by byla až nejvyšší instance, str. 183

²³² PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106

²³³ ZOULÍK, F.: *Soudy a soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 183

²³⁴ MACUR, J.: *Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době*. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, konkrétně se jednalo o přezkoumávání některých normativních správních aktů str. 106

²³⁵ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106

²³⁶ MACUR, J.: *Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době*. Masarykova univerzita, Brno, 1992, 113

²³⁷ ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo* (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, str. 534, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Evropské správní soudnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 106,

k uvážení, zda ve věci nastaly určité poměry anebo věc je přímo „zralá“ k rozhodnutí, a poté mohl sám v meritu věci rozhodnout.²³⁸ Významné pro uherský soud je rovněž oprávnění prošetřovat otázky skutkové, neboť nebyl zatížen rakouským formalismem, nemusel brát na zřetel na posledně zjištěný stav věci konečné instance správní.²³⁹

Nutno zde podotknout s odkazem na kapitolu druhou i literaturu, že v době první republiky bylo recipováno rakouské správní soudnictví vybudované na jiných principech, a pro Slovensko se mohlo jednat o určitý krok zpět.²⁴⁰

Slovensko se k samostatnému státnímu vývoji vydalo v době po rozdrobení československého státu pod vlivem mnichovské dohody, kdy vznikl nezávislý Slovenský stát (1939 – 1945). Svým prvním zákonem z roku 1939, jímž byla Ústava obsahující recepční normu, převzal veškeré právní předpisy, které neodporovaly samostatnému Slovenskému státu. Československé instituce byly nahrazeny, a ač došlo k vytvoření řádné soudní soustavy až v roce 1942, pak Nejvyšší správní soud byl zřízen již dne 7. května 1940. Konceptně vycházel z předpokladu Ústavy, konkrétně z čl. 66 odst. 4, kde se počítalo s oddělením správy od soudní moci s důrazem na přezkum veškerých správních rozhodnutí, v nichž bylo možno tvrdit, že došlo k porušení práv vydáním nezákonného individuálního správního aktu a současně byly vyčerpány veškeré opravné prostředky.²⁴¹

Pojetí slovenského systému vykazovalo odchylky od úpravy prvorepublikové převzaté po vzoru Rakouska, přezkumní činnost nebyla prováděná plně pod vlivem kasačního principu, Nejvyšší správní soud rozhodoval meritorně ve věcech daní a poplatků a také ve věcech sociálního pojištění, čímž se

srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 65

²³⁸ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 65

²³⁹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 112 až 113

²⁴⁰ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 113

²⁴¹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 82 srov. Pítrová, str. 194

opětovně přiklonil k původnímu uherskému vzoru.²⁴² V dalších věcech se již kasační princip uplatňoval.²⁴³

Pro soudnictví znamenala válečná situace dílčí omezenou činnost, a proto ji v mnohém nelze plnohodnotně posuzovat. S osvobozením se obnovilo Československo a původní prvorepublikový systém, tj. jednoinstanční soud, na něhož po opětovném obnovení navázalo federativní soudnictví, viz kapitola druhá.

Tedy v letech 1948 až 1989 nelze hovořit o správním soudnictví, a to i přesto, že v některých věcech bylo možno proti zásahům správního orgánu užít v taxativně vymezených případech všeobecného dozoru prokuratury, jíž bylo nahrazeno klasické správní soudnictví od 1. ledna 1953.²⁴⁴

Obnovené správní soudnictví v rámci obecného soudnictví zaručujícího ochranu proti vydávání nezákonných rozhodnutí ze strany orgánů veřejné správy se dočkala tehdejší Česká a Slovenská Federativní republika roku 1991, kdy zákonem č. 519/1991 Sb. byl novelizován dosavadní o. s. ř. a nová část pátá nesla název správní soudnictví.²⁴⁵

Po rozpadu federace a vzniku samostatné Slovenské republiky našlo správní soudnictví své právní zakotvení zejména v nové slovenské Ústavě, konkrétně v čl. 46 odst. 2. Občianský súdny poriadok byl mnohokrát novelizován, zejména v souvislosti s úpravami věcné příslušnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, též však kupříkladu i pro požadavek plné jurisdikce.

Rozsáhlá rekodifikace civilního procesu v posledních letech zasáhla také do správního soudnictví a zákonem č. 162/2015 Z. z. bylo nově upraveno řízení ve věcech veřejné správy. Systém výkonu správního soudnictví v rámci soustavy obecných soudů byl převzat, ve věcech sporu rozhodují převážně krajské soudy a

²⁴² PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 194

²⁴³ ŠTEVČEK, M. a kol.: Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, str. 537

²⁴⁴ ŠTEVČEK, M. a kol.: Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, str. 538

²⁴⁵ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol.: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 82 až 83

Najvyšší súd Slovenskej republiky, k vytvoreniu samostatného Najvyššieho správneho soudu nedošlo.²⁴⁶

²⁴⁶ ŠTEVČEK, M. a kol.: Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, str. 542 a násl.

b) Francie

Svébytný a druhý nejstarší systém správního soudnictví ovlivňujícího západoevropskou část kontinentu si v průběhu několika století vytvořila Francie, a to na základě dlouhodobého evolučního vývoje právního řádu. S ním jsou spjaty ponejvíce změny vzešlé z Velké francouzské revoluce a učení Johna Locka a zejména Charlese de Montesquie o dělbě státní moci.²⁴⁷

Specifikum, na němž je vystavěno francouzské správní soudnictví, tkví v soustavě zvláštních soudů nadaných velmi široce nastavenými pravomocemi. V západní Evropě se nechaly tímto modelem ovlivnit v Itálii a Belgii, a některé instituty pronikly i do jiných systémů správního soudnictví, zejména pak do středoevropského.²⁴⁸

Počátky, s nimiž je spojeno francouzské správní soudnictví, musíme hledat již v období zvaném *ancien régime* označující období absolutistické monarchie až do revolučního roku 1789.²⁴⁹

První kroky směřující k úvaze o dělbě moci na úkor koncentrace neomezené moci v rukou určitých osob s možností nastolit její rozčlenění lze spatřovat v existenci několika zvláštních soudů působících v administrativních záležitostech.²⁵⁰

Dalším prvkem je nastolení specializace správních funkcí vzešlých ze sporů, kdy na jedné straně byly ponechány správní věci Parlamentu (řádné soudy) a na druhé straně Královské radě, pochopitelně ve vztahu k centrální úrovni s tím, že v provinciích měli výkonnou moc intendanti.²⁵¹ Nutno zde podotknout, že panovník mohl využívat tzv. evokačního práva krále, kdy směl aťahovat na sebe právo rozhodovat při ve správních záležitostech a to prostřednictvím královských

²⁴⁷ shodně Mazanec, M. str. 14, srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 178 srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 87

²⁴⁸ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 178

²⁴⁹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 220 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 46

²⁵⁰ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 178

²⁵¹ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 221

intendantů.²⁵² V této souvislosti je dobré mít na paměti proměny ve společnosti, zejména vznik nových společenských tříd z průmyslového a obchodního života, které začaly ovlivňovat státní správu, zatímco za absolutismu bylo soudnictví pouze výhradou vysoké šlechty.²⁵³

Z přelomu 16. a 17. stol. vešly ve známost prvotní pokusy spojené s potřebami vypracovat zákoníky a shromáždit veškerá královská soudní nařízení, s tím, že by je Parlament nejen shromáždil a zpracoval, odpovídal by současně s jejich výkladem (interpretací) za dodržování při posuzování stejného v totožných případech.²⁵⁴

Edikt Saint-Germainský z roku 1641 stvrdil myšlenku soudně-správního dualismu a soudům nadále nemá býti umožněno rozhodovat věci státu, jeho správy a vlády. Takto nově zavedené pravidlo se na krátkou dobu a to v období tzv. Frondy („fronta princů“)²⁵⁵ odmlčelo, soudy působily pod vlivem institutu suverénních soudů, což se změnilo roku 1661, kdy se opětovně obnovil zákaz Parlamentu (řádných soudů) vměšovat se do státních záležitostí vyhrazených panovníkovi, královské radě a komisařům.²⁵⁶

Skutečný zlom ve vývoji správního soudnictví nastal v období Velké francouzské revoluce, za níž došlo k oddělení moci soudní a výkonné jako důsledek nejen praktických potřeb, ale též pod vlivem teorie dělby moci.²⁵⁷ Její zakotvení lze nalézt v Deklaraci práv člověka a občana (Déclaration des droits de l'homme et du citoyen) z roku 1789, konkrétně v článku 16, s čímž souvisí také

²⁵² ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 219 srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 221

²⁵³ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 87

²⁵⁴ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 48

²⁵⁵ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 221 kdy vypukla vzpoura proti prvnímu ministrovi a poručníkovi nezletilého Ludvíka XIV. kardinálu Mazarinovi a proti královně matce Anně Rakouské, avšak povstání vysoké šlechty bylo roku 1653 vojensky potlačeno

²⁵⁶ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 48 srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 221

²⁵⁷ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179

duální model soudnictví, kdy vedle sebe fungují soudy obecné a správní.²⁵⁸ Legislativně byl systém dělby moci vyjádřen zákonem z 16. a 24. srpna 1790 a v ústavě z roku 1791. Podle uzákoněného principu tzv. první separace platil pro obecné soudnictví zákaz vměšovat se do záležitostí státní správy, tj. veřejných služeb, nemělo být zasahováno ani do sporů, v nichž na straně jedné stál státní orgán a na druhé straně fyzické či právnické osoby (přezkum správních aktů²⁵⁹). Naopak výlučně soudům přináležela pravomoc ve věci soudních sporů.²⁶⁰ V tomto období se stále ještě nedá hovořit o vyčlenění správních soudů mimo administrativu, řešení sporu vzniklého při výkonu správy zůstává administrativou, čímž nastává poněkud nepříznivý stav porušující pravidlo, že nikdo nemůže být soudcem v téže věci.²⁶¹

K řešení kompetenčních konfliktů vzniklých mezi soudy a správou, jakož i k výkonu soudnictví v nejvyšší instanci je proto povolán Direktor a to v souladu s thermidoriánskou ústavou z roku 1795.²⁶²

Koncepčním řešením pro správní soudnictví se stává přijetí Siey'es-Napoleonovy ústavy z roku VIII (1799), kdy jsou založeny nové instituce a to Státní rada (Conseil d'Etat) a rada prefektur (conseils de prefecture).²⁶³

Státní rada po vzoru Královské rady zasahovala do oblastí spojených s mocí zákonodárnou, výkonnou a vládní. Ponejprve se věnovala zejména výkladu zákonů a jiných právních předpisů se silou zákona, plnila tedy poradní a politicko-administrativní funkci, avšak nikoliv funkci správního soudu.²⁶⁴ Byla oprávněna

²⁵⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 221

²⁵⁹ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 49

²⁶⁰ shodně MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době, str. 88, srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179, srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 221

²⁶¹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 88 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 50

²⁶² PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 50

²⁶³ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 219

²⁶⁴ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 222 srov. PÍTROVÁ, L.,

vydávat doporučení (avis), k jejich závaznosti však potřebovala formálního schválení nejvyššího úředníka správy státu či departementu.²⁶⁵

Radě prefektur, jako vykonavatelí státní správy náleželo v departementu rozhodovat o sporných věcech vzešlých z poskytování či dodávání veřejných služeb, z příkázání daně, ze smluvní odpovědnosti za škodu vzniklou dodavatelům ze strany státu či ze zásahů do majetkových práv soukromých osob.²⁶⁶

Další změny v pravomoci Státní rady se udály v letech 1802, 1804 a 1806, kdy se upozaduje výkladová činnost ústavy, která byla svěřena Senátu a počíná převažovat vydávání dobrozdání k vládním návrhům.²⁶⁷

Elementární činnost, již je výklad práva týkající se pouze státní správy, propojovala Státní radu, vládu a ministry, do čím dál bližšího kontaktu, a proto bylo nutné přistoupit k dalšímu kroku. Dekretem ze dne 11. června 1806 se v rámci Conseil d'Etat vyčlenila třináctičlenná skupina označována jako Commission du contentieux. V jejím čele stál ministr spravedlnosti a primárním úkolem komise bylo připravovat koncepty rozhodnutí ve věcech sporů postoupených Státní radě.²⁶⁸ Zájmy jednotlivých stran hájili specializovaní advokáti a to až do roku 1864, poté se žaloby na zrušení nezákonných individuálních správních aktů přestaly zpoplatňovat a povinnost zastoupení odpadla.²⁶⁹ Procesní pravidla pro jednání před Commission du contentieux obsahoval dekret ze dne 22. července 1806 vytvořený s přihlédnutím k pravidlům sporného řízení upraveného Code de procédure civile.²⁷⁰

POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 50, srov. ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179

²⁶⁵ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179 srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 90

²⁶⁶ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 88, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 51

²⁶⁷ PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 51

²⁶⁸ PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 51

²⁶⁹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 89 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 51

²⁷⁰ PÍTROVÁ, L., POMAHÁČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 51

Tzv. druhou separací pravomocí uskutečněnou zákonem z roku 1872, již se rozčlenila vlastní státní správa a to na část aktivní správy a část zabývající se řešením správních sporů. Na faktu nic nemění skutečnost, že k rozhodování byly povolány staronové orgány a to Conseil d'Etat a conseils de prefecture. K jejich oprávněním náleželo vydávat rozřešení správních sporů ve formě závazných nálezů – arrets, s tím, že již nesmějí zasahovat do správní kompetence, čímž se z nich fakticky stávají soudy, a to zvláštní správní soudy.²⁷¹ Zákonu z roku 1872, jenž pověřil vyčleněnou komisi Státní rady řešením stížností občanů proti rozhodnutím státních úřadů, je připisováno také zrození nezávislých správních soudců.²⁷²

Významné právní úpravy z roku 1926 a 1934 zasáhly správní soudnictví, konkrétně pak rady prefektur, transformací se z nich ponejprve staly instituce mezidepartementní, poté se začala měnit také míra pravomocí, neustále se navyšovala a rozšiřovala.²⁷³ S nárůstem výstupů a s možností vést spor a dát k přezkoumání téměř veškeré správní akty, vzrůstá také počet postoupených případů, dochází k přetížení Státní rady, situace se stává neudržitelnou, a tím je vyvolána potřeba další reformy.²⁷⁴

Dekretem ze dne 30. září 1953 jsou rady prefektur přeměněny k 1. lednu 1954 na tzv. správní soudy (tribunaux administratifs) s obecnou příslušností v nejnižším stupni. Státní rada se pak v důsledku odtížení má stát převážně instancí odvolací, prvoinstanční jen výjimečně, výrazný prostor má být také dán výkladové a konzultační povinnosti pro vládu.²⁷⁵

Struktura Státní rady se významně proměnila úpravou z roku 1979, kdy se rozčlenila do pěti sekcí, z nichž čtyři se zabývají kontrolní činností státní správy a

²⁷¹ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179 srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 90, srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 223

²⁷² PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 53

²⁷³ ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 220

²⁷⁴ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 93

²⁷⁵ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 93, srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 223

poradenstvím ve vztahu k vládě a pouze jediné z nich (s \acute{e} ction du contentieux) p \acute{r} inálež \acute{y} řešení správních sporů.²⁷⁶

Reformou z roku 1987 se zasáhlo do soustavy správních soudů, rozhodovat o odvoláních proti prvoinstančním správním soudům (tribunaux administratifs) měly namísto Státní rady zajišťovat cours administratives d'appel – správní odvolací soudy.²⁷⁷

Francouzské správní soudnictví obsahuje třístupňový model, počítá na nejnižším stupni s obecným správním soudem zvaným tribunaux administratifs, odvolacím soudem je cours administratives d'appel a konečně následuje nejvýše postaveným soud Conseil d'Etat.²⁷⁸ Ke zmíněnému je nutné poznamenat, že kompetenčním soudem je Tribunal des Conflits zřízený již roku 1872 a zajišťující kompetenční spory vzniklé mezi soustavou obecných a správních soudů. Státní radě a Kasačnímu dvoru, jim přísluší právo obrátit se na kompetenční soud ve věci konzultace před vznikem skutečného sporu.²⁷⁹

Vlastní řízení před soudem ovládá jak princip kasační, tak princip apelační. Strany sporu mají vždy možnost vyjádřit se k tvrzení druhé strany, řízení má tedy kontradiktorní povahu. Zásada inkviziční spojená s aktivní rolí soudce ve sporu dává značný prostor k odstranění veškerých formálních nedostatků žaloby pro případ, pro něž nesmí být žaloba zamítnuta. Žaloba nemá principiálně odkladný účinek, přičemž správní řízení probíhá neveřejně a povětšinou písemně. Přezkum se děje na podkladě individuálních i normativních správních aktů.²⁸⁰

²⁷⁶ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179, srov. MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992., str. 93

²⁷⁷ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 64 srov. SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 223

²⁷⁸ SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 223 srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 60 až 66

²⁷⁹ PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 67 až 69

²⁸⁰ ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995, str. 179 až 181, srov. PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998, str. 67 až 69

Kvalifikované zastoupení je požadováno až při jednání před Conseil d'Etat, tj. nejvyšší instanci.²⁸¹

²⁸¹ MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992, str. 93

8) Závěr

Z obsahu dané práce vyplývá, že po roce 2002 se současná právní úprava vydala dvěma směry souvisejícími s návratem právního dualismu, tj. oddělení typů řízení vedených a přezkoumávaných podle soukromého subjektivního práva a veřejného subjektivního práva. Tímto rozčleněním a navozením dualismu bylo navázáno na tradici rakouského správního soudnictví a správního soudnictví v období první republiky. Současná právní úprava části páté o. s. ř. se s právní úpravou správního soudnictví doplňuje, dokonce se dá říci, že obě „větve“ jsou k sobě svázány tak úzce, že zákonodárce považoval za potřebné přijmout zákon řešící eventuální spory o věcnou příslušnost, které mohou vzniknout mezi soudnictvím civilním a soudnictvím správním, tj. oběma větvemi.²⁸²

Správní soudnictví je nadále nedílně spojeno s vymezením působnosti správních soudů dle § 2 s. ř. s. Za druhou doplňkovou část pro správní soudnictví je vymezení částí páté o. s. ř., konkrétně ustanovení § 244 odst. 1, stanovující, že pokud bylo rozhodnuto správním orgánem, avšak ve věci spadající do soukromoprávní oblasti (myšleno dle soukromého subjektivního práva), bude daná věc projednána na základě žalobního návrhu v občanském soudním řízení, tedy soudem civilním.²⁸³

Zákonem č. 151/2002 Sb., dochází mimo jiné k úpravě části páté o. s. ř. v tom smyslu, že nově se dle této části projednávají věci, kdy správní či jiný (§ 244 odst. 1) orgán vydal individuální správní akt podle zvláštního zákona, přičemž tak učinil ve věcech soukromého práva (§ 7 odst. 1). Kupříkladu o povinnosti nahradit škodu, o povinnosti plnit ze závazku, o vyvlastnění, popř. o právech týkajících se obchodních společností, vlastnictví k nemovitostem, rozhodnutí telekomunikačního nebo energetického zákona.²⁸⁴ V této souvislosti v soukromoprávní „větvi“ lze nalézt dílčí nedostatek části páté o. s. ř., jímž je

²⁸² K“UCHLEROVÁ, M.: Kompetenční výluky ve správním soudnictví. Praha: Leges, 2015, str. 18

²⁸³ K“UCHLEROVÁ, M.: Kompetenční výluky ve správním soudnictví. Praha: Leges, 2015, str. 18

²⁸⁴ HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy související s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006, str. 273

nezávaznost rozhodnutí soudu pro správní orgány a s tím související úvahy nad účastí správního orgánu v soudním řízení v pozici účastníků řízení.²⁸⁵

Požadavky vyplývající na soudnictví z čl. 6 Úmluvy, zejména zajištění plné jurisdikce v obou „větvích“ soudnictví je zajištěna.

Ve věcech soukromého práva je tento požadavek zcela naplněn. Dospěje-li soud v řízení dle části páté o. s. ř. k závěru, že o sporu nebo o jiné právní věci má být rozhodnuto jinak, než rozhodl správní orgán, rozhodne ve věci samé rozsudkem. Nahrazena je ta část rozhodnutí, která je dotčena rozsudkem, řízení je dvojstupňové, neboť je užíváno přiměřeně užíváno též části první a čtvrté o. s. ř. Soudní řád správní se přiklonil k jednotné koncepci dokazování, a to tak, že v § 77 odst. 2 větě první stanoví, že v rámci dokazování může soud zopakovat nebo doplnit důkazy provedené správním orgánem, neupraví-li zvláštní zákon rozsah a způsob dokazování jinak. Rozhodování soudu je založeno na kasačním opravném systému, napadené rozhodnutí může zrušit a vrátit správnímu orgánu k dalšímu řízení, s tím, že správní orgán je právním názorem vysloveným ve zrušujícím rozsudku vázán.²⁸⁶

²⁸⁵ HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ.

²⁸⁶ HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ.

9) Resumé

Thesis on "Proceedings under section five of the Civil Procedure Code" focuses primarily earmarked duality management of rights, ie. Private and public subjective right subjective right.

The introduction reflects on the separation of the judiciary from the administrative system of ordinary courts. They listed three basic types of administrative justice, and Anglo-Saxon, French and Central Europe.

The second chapter describes the emergence of administrative justice in the Austro-Hungarian Empire, which included our country was.

The definition of administrative justice in time and in terms of constitutional and administrative law and the justice system as a separate sector within the justice system deals with part three. The main part, the fourth chapter is dedicated to the distribution of dualism rights to private and public subjective right subjective right within specially separate judicial proceedings. Section 4a) describes the jurisdiction of both branches, ie. The subjective rights of private and public subjective rights. Section 4b) defines the procedure according to the Administrative Procedure Code.

Fundamental decisions containing eg. The question of competence, to private individual rights, public subjective rights and jurisdictional actions are presented in chapter five.

The sixth chapter deals with comparison of the major differences of the Administrative Procedure and the Civil Procedure Code.

Comparison of individual models, ie. The French and Central European representative of Slovakia is captured in chapter seven.

The conclusion is evaluation. System duality law is contrary to the commitments made in international treaties, in particular Art. 6 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Freedoms. Disputes arising from the right to private and public subjective rights are under the control of the judiciary.

10) Literatura

Seznam literatury a použitých zdrojů

I. Literatura:

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 200za až. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

HLAVSA, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 4. 2006. Linde Praha, a. s., 2006.

HORZINKOVÁ, E., NOVOTNÝ, V.: Správní právo procesní. Linde Praha, a. s., 2006.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995.

K“UCHLEROVÁ, M.: Kompetenční výluky ve správním soudnictví. Praha: Leges, 2015.

MACUR, J.: Správní soudnictví a jeho uplatnění v současné době. Masarykova univerzita, Brno, 1992.

MAZANEC, M.: Správní soudnictví. Linde Praha a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996.

PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: Evropské správní soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 1998.

POMAHAČ, R., HANDRLICA, J.: Evropské správní právo. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: 2012.

PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část. 8. doplněné a aktualizované vydání. Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Brno – Plzeň 2012.

SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Správní soudnictví. 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004.

SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.: Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání. EUROLEX BOHEMIA s. r. o.: Praha, 2004.

SLÁDEČEK, V., TOMOSZKOVÁ, V. a kol: Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010.

STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014.

ZAHRADNÍKOVÁ, R. Organizace justičního systému. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2007.

ZOULÍK, F.: Soudy a soudnictví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1995.

ZOULÍK, F.: Cesty práva. Výbor statí. CEVRO institut, o. p. s., Wolter Kluwer ČR, a. s., 2013.

II. Cizojazyčná literatura:

ŠTEVČEK, M. a kol.: Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013.

III. Časopisy:

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka: Soudce č. 1/2009, roč. XI. Správní soudnictví a jeho dvě „větvě“.

HAMULÁKOVÁ, Klára: ASPI. Správní právo. Zamyšlení se nad současnou koncepcí soudní kontroly činnosti orgánů veřejné správy. LIT47558CZ.

IV. Prameny:

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sbíry zákonů ČR

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústavní zákon

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

Zákon č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního,

Zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Hoetzel>

www.nssoud.cz

https://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Bílé_Hoře

www.zakonyprolidi.cz

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Řízení podle částí páté o. s. ř.

Plzeň, 2017

Bc. Silvie Stárková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Bc. Silvie Stárková**
Osobní číslo: **R09M0293P**
Studijní program: **Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Řízení dle části páté o. s. ř.**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. Ing. Radka Zahradníková Ph. D., LL. M.
Katedra občanského práva

Plzeň, 2017

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, 31. března 2017

vlastnoruční podpis autorky

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Ing. Radce Zahradníkové, Ph. D., LL. M. za odborné vedení, skvělou komunikaci a cenné rady při psaní této diplomové práce. Děkuji rovněž i svým rodičům a mé dceři za podporu a velkou trpělivost.

1) Úvod	4
2) Historie správního soudnictví	14
3) Pojem správní soudnictví	21
4) Řízení podle páté části o. s. ř.	34
a) Pravomoc	37
b) Průběh soudního řízení správního	43
5) Rozhodnutí	47
6) Komparace řízení podle s. ř. s. a páté části o. s. ř.	51
7) Komparace správního soudnictví ve vybraných státech	52
a) Slovensko	57
b) Francie	64
8) Závěr	66
9) Resumé	67
10) Seznam použitých informačních zdrojů (literatury)	69